

Je diploma is je eerste vrouw, of toch niet?

Een sociologisch onderzoek naar de factoren in het studiegedrag van eerste jaar HBO studenten.

Marieke Klip
Erasmus Universiteit Rotterdam
Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Rotterdam, juni 2011

Titelblad

Titel scriptie:	Je diploma is je eerste vrouw, of toch niet?
Ondertitel:	Een sociologisch onderzoek naar de factoren in het studiegedrag van eerste jaar HBO studenten.
Auteur:	Marieke Klip 326362mk
Begeleider:	Dr. T. Veld Erasmus Universiteit Rotterdam
Tweede begeleider:	Dr. S. Aupers Erasmus Universiteit Rotterdam
Opleiding:	Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid Faculteit der Sociale Wetenschappen Sociologie Erasmus Universiteit Rotterdam
Oplevering:	Juni 2011

Voorwoord

Duizenden woorden heb ik de afgelopen drie jaar op papier gezet, maar dit is dan toch echt het laatste stukje tekst dat ik voor mijn master Sociologie ga schrijven. De afgelopen drie jaren waren pittig, maar ik heb er veel plezier aan beleefd. De opleiding bood de mogelijkheid om mijn interesse voor het onderwijs en vooral het studiesucces van eerstejaars studenten te combineren met 'de mening van anderen' wat uiteindelijk deze scriptie heeft opgeleverd.

Mijn dank gaat uit naar dr. Theo Veld voor zijn begeleiding het afgelopen jaar. Tijdens onze gesprekken gaf hij mij handvatten om verder te kunnen en onze gesprekken verliepen altijd prettig. Mijn dank is ook groot aan alle respondenten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek, zonder jullie was dit nooit gelukt. Bedankt voor alle open en eerlijke gesprekken die jullie met mij gevoerd hebben. Ook wil ik een woord van dank uitspreken richting Maarten van Ogtrop en Dick Glasbergen, zij hebben het mogelijk gemaakt om deze studie met mijn werk te kunnen combineren.

Tot slot nog wat woorden van dank aan mensen die dicht bij mij staan. Allereerst aan Ralph. Zonder jouw steun was dit nooit gelukt. Je hebt altijd volledig achter mijn keuze om verder te gaan studeren gestaan, enorm bedankt voor het lezen van al mijn papers en scriptie. Vanaf nu zit ik niet ieder vrij uurtje meer achter de laptop. Mijn ouders en zus die vonden dat ik de kans moest aangrijpen om verder te gaan studeren, bedankt voor jullie vertrouwen en steun. De meiden van Stal Nieuwland die daar alles op rolletjes hebben laten lopen als ik huiswerk moest maken en niet voor het paard kon zorgen. En natuurlijk Joost en Lilian: zonder jullie zouden het drie saaie jaren geweest zijn. Bedankt voor alle lol voor, tussen en na colleges: het einde is in zicht!

Ook wil ik mijn collega's Jeroen, Martijn, Samantha en Margriet bedanken voor de interesse die zij altijd hebben getoond in mijn studie. En vooral ook voor hun geduld als ik weer eens een uur de printer blokkeerde omdat ik literatuur aan het uitprinten was.

Marieke Klip

Rotterdam, 2011

Samenvatting

In dit onderzoek wordt er ingegaan op de vraag wat de rol is van het gezin van herkomst en de peergroup van het studiesucces van een student binnen het Hoger Beroeps Onderwijs. Dit onderzoek is tweeledig: aan de ene kant is er onderzoek gedaan naar wat de relatie is tussen het gezin van herkomst en de peergroup en het studiegedrag van een student. Daarnaast is er ook onderzoek gedaan onder successtudenten om de drijfveren van het studiesucces te bepalen en te achterhalen welke strategieën deze groep hanteert om succesvol te zijn binnen het HBO.

Er is gekozen om kwalitatief onderzoek uit te voeren om de vele cijfers over uitval binnen het HBO te kunnen verklaren. Aan de start van het onderzoek is theorie verzameld over de rol van de peergroup onder jongeren in de leeftijd van 17 tot 23 jaar en de rol van het gezin van herkomst. Vervolgens is er een probleemstelling geformuleerd:

Wat is de rol van het gezin van herkomst en de peergroup in het studiesucces van een student?

Daarna zijn er een aantal attenderende begrippen uitgewerkt aan de hand van de theorie die samen de basis hebben gevormd voor de topiclijst van de interviews. Aan de hand van de topiclijst zijn vragenlijsten uitgewerkt om half-gestructureerde interviews af te kunnen nemen. Vervolgens zijn er op basis van de attenderende begrippen en overige randvoorwaarden vanuit de theorie studenten geselecteerd voor interviews. In totaal zijn er 24 interviews afgenomen. Daarna is het onderzoeksmateriaal geanalyseerd en zijn er conclusies getrokken.

De belangrijkste conclusie uit dit onderzoek is dat de sociale daling die ouders hebben doorgemaakt op het gebied van onderwijs- en werkniveau, de stimulans is om er voor te zorgen dat hun kinderen net zo, of eigenlijk meer, succesvol zullen worden als zij binnen de huidige maatschappij. Deze ouders maken bij hun zoon of dochter duidelijk dat onderwijs de sleutel tot succes is in de maatschappij.

Overzicht figuren en tabellen:

Overzicht figuren:

Figuur 1. Schematische weergave type studenten in het HBO.....	8
Figuur 2. Mismatch tussen straatcultuur en schoolcultuur (El Hadioui, 2010)	20

Overzicht tabellen:

Tabel 1. Cijfers uitval in het HBO gesorteerd naar geslacht.....	9
Tabel 2. Instroom en uitval uitgesplitst naar cohort voor de acht onderzochte opleidingen.	10
Tabel 3. Uitval Hogeschool Rotterdam in vergelijking met het landelijk gemiddelde.....	12
Tabel 4. Cijfers uitval (landelijk) in het HBO gesorteerd naar etniciteit.....	17
Tabel 5. Achtergrondinformatie respondenten.....	38
Tabel 6. Typologie gezin van herkomst	48
Tabel 7. Typologie peergroup.	57
Tabel 8. Factoren die kunnen leiden tot zelfuitsluiting.....	61

Inhoudsopgave

TITELBLAD	I
VOORWOORD	II
SAMENVATTING.....	III
OVERZICHT FIGUREN EN TABELLEN:.....	IV
1. INLEIDING.....	7
1.1 STUDIE-UITVAL IN HET HBO.....	7
1.2 DE FEITEN OVER STUDIE-UITVAL IN HET HBO.....	8
1.2.1 <i>De feiten over schooluitval specifiek voor de onderzoeksgroep.....</i>	9
1.3 PROBLEEMSTELLING	11
1.4 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	12
1.5 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	13
1.6 INPERKING VAN HET ONDERZOEK.....	13
1.7 LEESWIJZER	14
2. THEORETISCH KADER	15
2.1 ORIËNTATIE OP STUDIE-UITVAL IN HET HBO	15
2.2 ONDERSCHIED TUSSEN ALLOCHTONE EN AUTOCHTONE STUDENTEN.....	16
2.3 STRAATCULTUUR.....	19
2.4 PEERGROUP EN ONDERWIJSPRESTATIES	21
2.5 OUDERS EN ONDERWIJSPRESTATIES	24
2.6 WAAROM IS DE ÉÉN WEL SUCCESVOL EN DE ANDER NIET?	25
2.7 WELKE FACTOREN SPELEN EEN ROL IN HET STUDIEGEDRAG VAN EEN STUDENT?.....	26
2.7.1 <i>Het gezin van herkomst.....</i>	26
2.7.2 <i>De normen en waarden van de peergroup.....</i>	27
2.7.3 <i>Zelfuitsluiting en onderwijs.....</i>	27
2.7.4 <i>Succesvolle strategieën.....</i>	28
2.8 CONCLUSIE.....	28
3. ONDERZOEKSVERANTWOORDING.....	30
3.1 ATTENDERENDE BEGRIPPEN	30
3.2 KWALITATIEF ONDERZOEK	33
3.2.1 <i>Theoretische selectie.....</i>	34
3.2.2 <i>Definiëring doelgroep.....</i>	35
3.3 ONDERZOEKSMETHODEN	35
3.3.1 <i>Selectie van respondenten.....</i>	36
3.3.2 <i>Achtergrond informatie interviews.....</i>	36
3.4 DATAVERWERKING.....	39
3.5 BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	39
4. RESULTATEN EN ANALYSE	41
4.1 HET GEZIN VAN HERKOMST.....	41
4.1.1 <i>Betrokkenheid van de ouders.....</i>	44
4.1.2 <i>Studiekeuze.....</i>	46
4.1.3 <i>Informatiekapitaal.....</i>	47
4.2 DE NORMEN EN WAARDEN VAN DE PEERGROUP	49
4.2.1 <i>De relatie van de woonwijk met de peergroup.....</i>	50
4.2.2 <i>Peergroups.....</i>	50

4.2.3	<i>De mate waarin de peergroup onderwijs belangrijk vindt</i>	54
4.2.4	<i>Rol van peergroup in het studiesucces</i>	55
4.2.5	<i>Aanwezigheid van straatcultuur binnen de peergroup</i>	56
4.3	DRAGEN DE NORMEN EN WAARDEN VAN DE PEERGROUP BIJ AAN ZELFUITSLUITING?	58
4.3.1	<i>Leeromgeving</i>	58
4.3.2	<i>Regels binnen en buiten de peergroup</i>	60
4.4	DE STAKERS VS. DE SLAGERS: WELKE STRATEGIEËN HANTEREN DE STUDENTEN?	61
4.4.1	<i>Acting white en Camouflaging</i>	62
4.4.2	<i>Het studiekeuzeprocess na de basisschool</i>	65
5.	CONCLUSIE EN DISCUSSIE	67
5.1	BEANTWOORDING CENTRALE VRAAGSTELLING	67
5.2	GENERALISEERBAARHEID VAN HET ONDERZOEK.....	70
5.3	REFLECTIE OP THEORIE EN ONDERZOEKSONTWERP	71
5.4	AANBEVELINGEN VERVOLGONDERZOEK.....	72
5.5	DISCUSSIE.....	72
	LITERATUURLIJST	74
	BIJLAGEN	76
	BIJLAGE 1. INTERVIEWTOPICLIJST	77
	BIJLAGE 2. VRAGENLIJST INTERVIEW 1	78
	BIJLAGE 3. VRAGENLIJST INTERVIEW 2	79

1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een inleiding op het onderwerp studiesucces binnen het Hoger Beroeps Onderwijs, hierna: HBO. Zelf ben ik werkzaam als docent in het HBO en onder meer studieloopbaancoach (mentor) van een groep eerstejaars studenten.

Ieder jaar weer valt in het eerste studiejaar van onze opleiding ongeveer 30% van de studenten uit. Veelal zijn het allochtone studenten die moeite hebben zich te conformeren aan het leven als student. Binnen de huidige samenleving wordt het meer en meer normaal gevonden dat je na het behalen van je middelbare school diploma een HBO of universitaire opleiding volgt. Je wordt geacht deze opleiding af te ronden, om vervolgens je werkende leven te starten. In de praktijk blijkt dat er jongeren zijn die moeite hebben om aan deze denkbeelden van de burgercultuur te voldoen. Zij staken hun studie voortijdig. In dit onderzoek zal dieper worden ingaan op de externe factoren die deze studie-uitval in de hand werken, en ook welke factoren het studiesucces positief beïnvloeden. In het bijzonder wordt de rol van het ouderlijk gezin en de vriendengroep op het studiesucces onderzocht.

1.1 Studie-uitval in het HBO

De toelatingseisen om deel te mogen nemen aan het hoger beroepsonderwijs zijn: een HAVO of VWO diploma of een afgeronde MBO opleiding op niveau 4. Bijzondere gevallen met betrekking tot toelating daargelaten. Van de studenten die aan één van deze eisen voldoen, wordt verwacht dat zij het HBO met succes kunnen afronden.

In het onderzoek 'Vertrouwen in de school' van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) beschrijven de auteurs verschillende soorten uitvallers. Zij noemen hierin onder andere de *niet-kunners*, de *opstappers* en de *overbelaste*. Opgemerkt moet worden dat het WRR rapport zich vooral richt op jongeren die nog niet in het bezit zijn van een startkwalificatie¹. Het schema wordt als zodanig overgenomen en voor dit onderzoek binnen het HBO, wordt de groep *niet-willers* toegevoegd. De volgende schematische weergave kan dan gemaakt worden:

---

¹ Definitie volgens het CBS: een afgeronde havo- of vwo-opleiding of een basisberoepsopleiding (mbo-2; dat wil zeggen niveau 2 van de kwalificatiestructuur, zoals vastgelegd in de Wet educatie en beroepsonderwijs.

Figuur 1. Schematische weergave type studenten in het HBO.

Willen	Ja/Ja = blijven	Ja/Nee = extra zorg (overbelaste student) B
	Nee/Ja = mogelijke studiestaker/transfer C	Nee/Nee = studiestaker A
		Kunnen

Uit bovenstaand schema kan met betrekking tot studiestaken drie typen studenten worden gedefinieerd met ieder hun eigen redenen tot uitval:

- De student die de opleiding niet aan kan en het ook niet wil; groep A
- De student die niet presteert of uitvalt wegens overbelasting: vaak door persoonlijke problemen; groep B
- De student die de opleiding wel aankan, maar niet de wil heeft om dit ook uit te voeren; groep C

Deze laatste groep, groep C, is interessant om te onderzoeken. Boeiend is de vraag welke beweegredenen de student heeft om niet te willen studeren. Welke externe factoren bepalen het studiesucces van een student? In de praktijk is terug te zien dat de niet-willers moeite hebben een weg te vinden in het schoolsysteem en zich te conformeren aan de schoolregels. Ook valt op dat in de praktijk dit veelal studenten van allochtone afkomst zijn, en dan vooral jongens.

1.2 De feiten over studie-uitval in het HBO

De hoge studie-uitval in het eerste jaar van HBO opleidingen staat al een aantal jaar op de politieke agenda. Zo zijn er in 2008 zogenaamde G4/G5² (Ministerie van OCW, 2009) afspraken gemaakt om het studierendement onder vooral allochtone studenten te vergroten.

Om een helder beeld te verkrijgen over het probleem van studie-uitval binnen het HBO wordt er in deze paragraaf cijfers gepresenteerd over studie-uitval. De HBO-raad publiceert jaarlijks cijfers over studie-uitval in het HBO, gesorteerd naar onder andere opleiding, etniciteit en geslacht. Er is gekozen om de cijfers te presenteren vanaf studiejaar 2004 tot en met studiejaar 2008. Aan de hand van deze gegevens wordt het inzichtelijk in welke mate er studie-uitval is binnen het HBO.

De tabellen zijn samengesteld met gegevens uit de Excell-sheet 'uitval detail van de HBO-raad' gepubliceerd op 26 mei 2010. De gegevens in de tabellen hebben betrekking op de uitval onder

² G4/G5 staat voor de vijf hogescholen in de vier grote steden van Nederland.

studenten die ingeschreven stonden bij een voltijd bachelor-opleiding aan een hogeschool in Nederland en voor wie het de eerste HBO opleiding was waar zij mee startten.

Tabel 1. Cijfers uitval in het HBO gesorteerd naar geslacht.

		Uitval procentueel per jaar				
	geslacht	2004	2005	2006	2007	2008
Voltijd	M	16,2%	16,6%	18,5%	19,2%	16,2%
	V	11,9%	12,4%	14,4%	14,5%	13,0%
Totaal Voltijd		14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%
Eindtotaal		14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%

Uit de gegevens van tabel 1 is op te maken dat jongens procentueel gezien net iets vaker uitvallen dan meisjes. Het is een bekend gegeven dat jongens in het onderwijs wat minder goed presteren dan meisjes. In het jaar 2008 is er een procentuele daling te zien voor beide groepen. Dit zou verklaard kunnen worden door de economische crisis, waardoor er minder kans was op werk en men langer doorstudeert. De stijging in uitval in de jaren 2005, 2006 en 2007 is lastig te verklaren doordat er niet meer gegevens bekend zijn over de instroom, en de reden van uitval.

1.2.1 De feiten over schooluitval specifiek voor de onderzoeksgroep

In de voorgaande paragraaf zijn de cijfers van uitval binnen het HBO in Nederland gepresenteerd. In deze paragraaf worden de specifieke cijfers gepresenteerd voor de acht opleidingen die centraal staan in dit onderzoek. De acht opleidingen zijn:

- Bouwkunde
- Civiele Techniek
- Facility Management
- Logistiek & Economie
- Logistiek & Technische Vervoerskunde
- Ruimtelijke Ordening en Planologie
- Technische Bedrijfskunde
- Watermanagement

Deze opleidingen vormen samen het Instituut voor Bouw en Bedrijfskunde binnen de Hogeschool Rotterdam. Deze acht opleidingen zijn een mix van bedrijfskundige en technische

opleidingen. In deze paragraaf worden cijfers gepresenteerd over de instroom van de acht opleidingen en de uitval per cohort³.

Tabel 2. Instroom en uitval uitgesplitst naar cohort voor de acht onderzochte opleidingen.

Cohort	Etniciteit	Instroom in aantallen	Uitval in aantallen	Uitval in % naar etniciteit
2005	Autochtoon	479	123	25.6%
	Westerse allochtoon	35	15	42.8%
	Niet westerse	96	28	29.1%
2006	Autochtoon	414	105	25.3%
	Westerse allochtoon	35	12	34.2%
	Niet westerse	132	58	43.9%
2007	Autochtoon	456	142	31.1%
	Westerse allochtoon	38	18	47.3%
	Niet westerse	126	44	34.9%
2008	Autochtoon	502	136	27%
	Westerse allochtoon	51	34	66.6%
	Niet westerse	139	59	42.4%
2009	Autochtoon	486	144	29.6%
	Westerse allochtoon	38	16	42.1%
	Niet westerse	175	77	44%

Tabel 2 laat zien dat er een stijging is in de instroom van allochtone studenten binnen de acht opleidingen van 10% in 5 jaar. Het aantal westerse allochtonen die instromen blijft nagenoeg gelijk en er is een gestage toename te zien van de instroom van niet-westerse allochtonen. Gemiddeld, over de vijf jaar, ongeveer 20% per jaar. De cohorten zijn actief gevolgd om deze gegevens in kaart te kunnen brengen. Uit deze cijfers is af te leiden dat de relatieve uitval onder allochtone studenten hoger ligt dan onder autochtone studenten: 1 op de 4 autochtonen staken hun studie tegen 1 op 2 allochtonen.

³ Onder cohort wordt verstaan: het jaar van instroom. De groep die in 2010 startte wordt aangeduid als cohort 2010.

1.3 Probleemstelling

Er zijn meerdere factoren die het studiesucces van een student beïnvloeden. In dit onderzoek zal de nadruk liggen op het gezin van herkomst en de normen en waarden van de peergroup. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan de strategieën die studenten hanteren om succesvol te zijn binnen het HBO.

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Wat is de rol van het gezin van herkomst en de peergroup in het studiesucces van een student?

Het begrip peergroup is in deze probleemstelling belangrijk. In dit onderzoek wordt verondersteld dat de peergroup de straatcultuur aanhangt. Het begrip straatcultuur wordt in het theoretische kader verder toegelicht. Ook het gezin van herkomst is een belangrijke factor: dit onderzoek zal betrekking hebben op studenten die wonen in een concentratiewijk. Hier is voor gekozen omdat hiervan bekend is dat de straatcultuur in deze wijken meer aanwezig is.

Verder is dit onderzoek tweeledig: er wordt onderzoek gedaan naar de succesfactoren die successtudenten vormen, maar ook naar de normen en waarden van de peergroup en het gezin van herkomst op het voortijdig schoolverlaten (studiestaken) door de student.

De probleemstelling is verder uitgewerkt in deelvragen:

- **Deelvraag 1.** Hoe ziet het gezin van herkomst van de studiestaker en de successtudent eruit?

Met deze deelvraag wordt er een beeld geschetst van de samenstelling van het gezin van herkomst, de sociaal economische positie van de ouders en het opleidingsniveau van de ouders. Ook wordt de betrokkenheid van de ouders bij de opleiding in kaart gebracht.

- **Deelvraag 2.** Wat zijn de normen en waarden van de peergroup waar de student deel van uit maakt?

Met deze deelvraag wordt er een beeld geschetst van de peergroup van de student en in hoeverre de normen en waarden van de peergroup bijdragen aan de keuze om de studie te staken, of succesvol te zijn binnen een opleiding.

- **Deelvraag 3.** Dragen de normen en waarden van de peergroup bij tot zelfuitsluiting van de student binnen het hoger onderwijs?

Met deze deelvraag wordt het proces van zelfuitsluiting van onderwijs in combinatie met de normen en waarden van de peergroup in kaart gebracht.

- **Deelvraag 4.** Welke strategie hanteren (allochtone) studenten op het HBO?

Met deze deelvraag worden de strategieën die succesvolle studenten hanteren verwoord. De strategieën worden verder toegelicht in het theoretisch kader.

1.4 Maatschappelijke relevantie

Uitvallers binnen het Hoger Beroeps Onderwijs staan hoog op de (politieke) agenda. Studenten zijn een investering in de economie van de samenleving: als deze investering zich niet terugbetaald kost dit de maatschappij geld. Het Ministerie van Onderwijs en Cultuur heeft daarom met de vijf hogescholen in de vier grote steden een notie Meerjarenafspraken (2008) samengesteld waarin onder andere veel aandacht wordt besteed aan het rendement van startende studenten.

De volgende tabel heeft betrekking op de uitval in het HBO na één jaar studie. Studenten die van opleiding wisselen binnen het HBO tellen niet mee als uitvaller. De instroomcohort betreft studenten in alle opleidingen (voltijd, deeltijd en duaal). Verder betreft het alleen studenten met een hoofdschrijving: waarvan de opleiding aan de Hogeschool Rotterdam de opleiding is waar volledige collegegeld voor wordt betaald en studiefinanciering voor wordt ontvangen.

Tabel 3. Uitval Hogeschool Rotterdam in vergelijking met het landelijk gemiddelde.

	Cohort 2005		Cohort 2006		Cohort 2007	
	%	aantal studenten	%	aantal studenten	%	aantal studenten
Hogeschool Rotterdam	14,8	958	15,6	1.078	15,9	1.090
Landelijk gemiddelde hogescholen	15,2	13.213	17,3	15.353	17,6	16.122

Uit deze tabel blijkt dat bijna 16% van de startende studenten stopt in het eerste jaar met de opleiding. Naast dat het voor de maatschappij een aanwinst is als er een hoger opgeleide afstudeert, biedt onderwijs ook de mogelijkheid om te stijgen op de sociale ladder. Zeker voor jongeren afkomstig uit concentratiewijken kan onderwijs het middel zijn voor een betere leefsituatie. Dit is niet alleen een individueel belang, maar ook maatschappelijk gezien is het van belang dat de samenleving genoeg hoger opgeleiden bezit om de kenniseconomie die nagestreefd wordt in stand te houden en vooral ook te behouden.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

In de beschikbare theorie bevinden zich nog wat gaten en 'black boxes' die ingevuld of bekeken kunnen worden binnen het kader van studiesucces. De invloed van de peergroep en de straatcultuur is eerder onderzocht op het Middelbaar Beroeps Onderwijs door socioloog El Hadioui (2010), maar nog weinig tot niet in samenhang met het HBO in een Rotterdamse context. Steeds meer tweede generatie allochtone stromen door naar het Hoger Onderwijs, maar niet altijd even succesvol: er is veel uitval onder deze groep. Deze groep valt qua sociologische onderzoeken vaak buiten de boot: de onderzoeken richten zich op lager opgeleide groepen of op leerlingen in het voortgezet onderwijs of basisonderwijs.

De opkomst van de straatcultuur is een fenomeen wat op lagere opleidingsniveaus op de voet gevolgd wordt door sociologen en criminologen. Het is interessant om na te gaan in hoeverre de straatcultuur onder hoger opgeleide jongeren een rol speelt in het studiegedrag. Het gezin van herkomst is een onderwerp wat al vaker is onderzocht op sociologisch gebied, maar juist de combinatie tussen de peergroep, het gezin van herkomst en het studiegedrag op het HBO is een samenspel die een extra verdieping kan geven aan dit onderwerp.

De nadruk in dit onderzoek ligt in de vraag welke beweegredenen het gezin van herkomst en de peergroep die de straatcultuur aanhangt met zich meebrengen in relatie tot het studiesucces van een student. Zijn er positieve invloeden binnen deze twee instituties waardoor de student zich succesvol kan ontwikkelen, of geven het gezin van herkomst en de peergroep juist belemmerde factoren af? Binnen het al bestaande theoretische veld is er nog ruimte voor een substantiële theorie (Glaser en Strauss, 1999) die aanvulling geeft op de bestaande formele theorieën.

1.6 Inperking van het onderzoek

Uiteraard wordt in dit onderzoek niet betoogd dat alleen het gezin van herkomst en de peergroep die de straatcultuur aanhangt de keuze om de studie te staken beïnvloed. De beslissing om een studie te staken wordt altijd genomen in een bepaalde context en omstandigheden, welke een grote stempel drukken op de beslissing. Op het moment dat een student de opleiding bijvoorbeeld niet meer kan betalen of dat er thuis dusdanige problemen zijn dat hij/zij niet aan studeren toekomt. Dan is de keuze om de studie te staken bijna niet meer dan logisch. Het is dan ook aannemelijk dat de rol van het gezin van herkomst en de peergroep naar de achtergrond verdwijnen. In dit onderzoek is er geprobeerd om op een zo zuiver mogelijke

manier de rol van het gezin van herkomst en de peergroup te onderzoeken. Hoe dit is gerealiseerd, is terug te lezen in het hoofdstuk 'operationalisering van het onderzoek'.

1.7 Leeswijzer

De opbouw van deze scriptie is als volgt: dit hoofdstuk wordt gevolgd door het theoretische kader. Hierin worden de invloeden van de peergroup en het gezin van herkomst op de studieprestaties verder toegelicht. Ook wordt er uitleg gegeven over welke strategieën successtudenten kunnen hanteren om succesvol te zijn binnen een opleiding. Daarna volgt de operationalisering van het onderzoek. Hierin wordt het onderzoeksontwerp beschreven en wordt de manier waarop het onderzoek is uitgevoerd gepresenteerd. Het vierde hoofdstuk bevat de resultaten en de analyse van de interviews. De theorie wordt gekoppeld aan de verzamelde data. Ook de deelvragen worden beantwoord en de houdbaarheid van de verschillende theorieën wordt getoetst. Tot slot wordt er in het laatste hoofdstuk antwoord gegeven op de centrale vraag en is er ruimte voor reflectie en discussie over het onderwerp.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader worden het belang en de functie beschreven van het gezin van herkomst en de normen en waarden van de peergroep die al dan niet de straatcultuur aanhangt, op de invloed van het studiegedrag van een eerste jaar HBO student. Voordat er enkele voorbeelden worden gegeven over deze thema's, wordt er eerst gestart met de paragraaf getiteld "oriëntatie op studie-uitval in het HBO". In deze paragraaf wordt ook meegenomen wat het verschil is in uitval op basis van kwantitatieve gegevens tussen allochtone en autochtone studenten. Daarna wordt de functie van 'het gezin van herkomst' toegelicht aan de hand van literatuur. Vervolgens wordt er aandacht besteed aan de peergroep en aan de term straatcultuur. Daarnaast is dit onderzoek tweeledig: enerzijds wordt er onderzoek gedaan naar de beweegredenen van een eerste jaar student om de studie te staken en anderzijds naar de drijfveren van succesvolle studenten die wel slagen op het HBO ondanks hun achtergrond. In het theoretisch kader wordt er aandacht besteed aan deze twee thema's.

Nadat de onderwerpen in zeer algemene zin zijn behandeld wordt er specifiek ingegaan op onderstaande thema's die centraal staan binnen dit onderzoek:

1. De rol van het gezin van herkomst op de studie van de student
2. De normen en waarden van de peergroep van de student
3. De normen en waarden van de peergroep en zelfuitsluiting van de student
4. De strategieën van succesvolle studenten

2.1 Oriëntatie op studie-uitval in het HBO

Zoals in figuur 1 in de inleiding naar voren komt is er een onderscheid te maken tussen studenten die een studie staken of studenten die overstappen naar een andere HBO opleiding, intern dan wel extern vanuit het oogpunt van de onderwijsinstelling. Er is door verschillende auteurs onderzoek gedaan naar het daadwerkelijk staken van de studie en het overstappen naar een andere opleiding. Voor een opleiding telt het overstappen ook als studiestaken, in dit onderzoek valt overstappen onder het begrip studiestaken.

Twee auteurs die over deze begrippen een artikel hebben geschreven zijn Hovdhaugen en Aamodt (2009). De kern van hun artikel gaat over de invloeden van de leeromgeving op het blijven studeren of uitvallen van een student. De insteek van het artikel is gericht op hoe hogescholen en universiteiten studenten binnenboord kunnen houden. Echter staan er wel wat

relevante gegevens in voor dit onderzoek. Hovdhaugen en Aamodt maken onderscheid tussen 'drop-outs', de echte uitvallers, en 'transfers': zij die van opleiding wisselen. Uitval in het eerste jaar van de studie hoeft niet per direct te betekenen dat een schoolcarrière verloren is gegaan: een student kan altijd nog op een later tijdstip de schoolcarrière voortzetten. Ook studenten die uitvallen en gaan werken zijn geen probleem volgens de auteurs van het artikel: zij dragen bij aan de instandhouding van de economie.

Opvallend in dit onderzoek is dat bij de 'transfers' de invloed van vrienden en familie een grotere rol speelt dan bij de 'drop-outs'. Bij de groep 'transfers' zijn vooral factoren binnen de school, zoals het aanpassen aan de schoolcultuur en het gebrek aan binding met de school, de reden om van onderwijsinstelling te wisselen. De factoren van de 'drop-outs' liggen meer bij hen zelf: zij verkiezen geld verdienen boven het volgen van een opleiding. Uit dit artikel blijkt dat schooluitval deels voort komt uit interne motivatie, maar ook wordt beïnvloed door de discipline en welwillendheid om mee te gaan in de schoolcultuur, of zich juist te keren tegen deze schoolcultuur en te vervallen in wat genoemd wordt de straatcultuur. Het begrip straatcultuur wordt verderop in dit hoofdstuk verder toegelicht.

In mijn onderzoek wordt er geen aandacht besteed aan 'transfers', maar alleen aan studenten die hun studie staken. Hier is voor gekozen omdat transfers lastig te volgen zijn, en vooral het studie staken in het eerste jaar van de opleiding veel voorkomt. De belangrijkste conclusie uit het artikel van Hovdhaugen en Aamodt is dat de factoren voor een succesvolle schoolloopbaan toewijding en sociale integratie binnen de onderwijsinstelling zijn. De auteurs maken geen onderscheid tussen etniciteiten. In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op studiegedrag en etniciteit.

2.2 Onderscheid tussen allochtone en autochtone studenten

Bij de oriëntatie op het onderwerp was de intentie om in eerste instantie geen onderscheid maken tussen allochtone en autochtone studenten. Na het literatuuronderzoek voor de onderzoeksopzet van deze scriptie is er echter wel besloten om deze termen verder uit te diepen. Uit de literatuur kwamen namelijk duidelijke verschillen naar voren tussen het studiegedrag van allochtone en autochtone studenten. In het onderzoek wordt niet persé de nadruk op etniciteit gelegd: er worden studenten geïnterviewd uit concentratiewijken in Rotterdam, maar in de interviews wordt wel aandacht besteed aan het verschil tussen

autochtone en allochtone studenten. In deze paragraaf worden de verschillen in studiegedrag en etniciteit verder uitgewerkt.

De auteurs De Graaf, De Jong en Van der Veen (2006) brengen in hun artikel de redenen van jongeren om met de studie te stoppen in kaart. Opmerkelijk in dit onderzoek is dat allochtone studenten vaker het onbevredigende contact met docenten als stopreden aangeven (34% allochtoon tegenover 24% bij de autochtonen). Ook het onbevredigende contact met medestudenten wordt vaker als stopreden genoemd door allochtonen (29% ten opzichte van 21% bij autochtonen) (2006:226). De auteurs concluderen in hun artikel dat allochtone studenten meer moeite hebben om zich te identificeren met Nederland en ook minder institutionele binding ervaren met de onderwijsinstelling. Dit onbevredigende contact kan leiden tot zelfuitsluiting van allochtone studenten van de leeromgeving wat kan resulteren in het staken van de studie. Ook Hovdhaugen en Aamodt concludeerden in hun artikel al dat als er weinig tot geen binding is met de onderwijsinstelling studenten eerder kiezen om met de opleiding te stoppen. De conclusie uit het artikel van De Graaf, De Jong en Van der Veen (2006) wordt onderbouwd in de cijfers over uitval in het Hoger Onderwijs in Nederland, zie tabel 4.

Tabel 4. Cijfers uitval (landelijk) in het HBO gesorteerd naar etniciteit.

		Uitval per jaar in percentages				
	eticiteit	2004	2005	2006	2007	2008
Voltijd	AUTOCHTOON	13,0%	13,5%	15,6%	16,3%	13,7%
	NIET-WESTERS	15,9%	17,1%	17,6%	17,3%	15,2%
	ONBEKEND	58,9%	28,3%	50,0%	60,0%	37,5%
	WESTERS	13,1%	16,8%	18,9%	18,8%	18,4%
Totaal Voltijd		14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%
Eindtotaal		14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%

Uit de gegevens in tabel 4 blijkt dat de categorie niet-westerse allochtoon samen met de groep onbekend het grootste percentage uitvallers kent binnen het HBO. Nadeel van deze gegevens is de deelcategorie 'onbekend'. Deze variabele is verantwoordelijk voor het grootste procentuele deel van de studiestakers. Doordat niet bekend is onder welke etniciteit deze uitvallers geschaard kunnen worden geeft deze tabel een minder helder beeld over uitval naar etniciteit. In

tabel 5 worden de gegevens over etniciteit gecombineerd met de gegevens over het geslacht van de studiestaker.

Uit onderstaande tabel blijkt dat vooral de groep niet-westerse allochtone mannen samen met de onbekende etniciteit de grootste groep uitvallers representeert. Meisjes vallen ongeacht de etniciteit minder vaak uit dan jongens: 13% tegenover 16,2% in 2008.

Tabel 5. Cijfers uitval (landelijk) in het HBO gesorteerd naar etniciteit en geslacht.

Som van uitval			uitval_jaar					
vorm	geslacht	eticiteit	2004	2005	2006	2007	2008	
VT	M	AUTOCHTOON	15,5%	15,8%	17,8%	18,9%	15,6%	
		NIET-WESTERS	17,4%	19,6%	19,7%	19,2%	16,5%	
		ONBEKEND	62,2%	25,9%	54,2%	50,0%	33,3%	
		WESTERS	14,5%	18,4%	21,0%	21,3%	19,8%	
	Totaal M			16,2%	16,6%	18,5%	19,2%	16,2%
	V	AUTOCHTOON	10,6%	11,4%	13,6%	13,9%	12,0%	
		NIET-WESTERS	14,4%	14,8%	15,8%	15,6%	14,1%	
		ONBEKEND	56,0%	30,9%	45,8%	64,7%	40,0%	
		WESTERS	11,8%	15,5%	17,1%	16,9%	17,3%	
	Totaal V			11,9%	12,4%	14,4%	14,5%	13,0%
Totaal VT			14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%	
Eindtotaal			14,0%	14,4%	16,3%	16,8%	14,5%	

Op basis van de gegevens van het jaar 2008 kan geconcludeerd worden dat bijna 15% van de studenten in het eerste jaar de studie staakt. Dit cijfer geldt voor alle Nederlandse HBO-opleidingen. Afgeleid uit bovenstaande tabellen kan verondersteld worden dat het daarbij relatief gezien gaat om niet-westerse en westerse mannelijke allochtonen. De groep 'onbekend' wordt buiten beschouwing gelaten omdat hier geen gegevens over bekend zijn. Uiteraard zijn er ook opleidingen die een relatief lage uitval kennen, maar ook opleidingen die boven het gemiddelde scoren qua uitval.

Een andere auteur die het verschil in studieresultaten tussen autochtonen en allochtonen aangeeft is Jennissen (2007). Vooral allochtone mannen blijven achter in de studieresultaten,

iets wat Jennissen opmerkelijk noemt. De groep allochtone studenten is van ver gekomen: ze hebben veelal een achterstand in het basis-en voortgezet onderwijs weggewerkt maar stranden in het Hoger Onderwijs. Als verklaring geeft Jennissen dat allochtone studenten vooral kiezen voor een opleiding die verondersteld wordt een hoog rendement op de arbeidsmarkt te hebben. Er wordt minder gekeken naar de vakinhoudelijke kant van de opleiding. Deze allochtone studenten baseren hun keuze op basis van de rationele keuzetheorie: het kiezen van een studie als investeringsbeslissing.

2.3 Straatcultuur

Een centraal thema in deze scriptie is de straatcultuur. In deze paragraaf wordt de achtergrond van deze term verder toegelicht. De term straatcultuur wordt onder andere door El Hadioui in een artikel verder uitgewerkt. Hij geeft aan dat er een mismatch is tussen de schoolcultuur die uitgaat van discipline, structuur, orde en een vrouwelijke inslag heeft, tegenover de straatcultuur die gekenmerkt wordt door snel geld verdienen, weinig structuur, antiformele regels en macho gedrag. De straatcultuur die El Hadioui beschrijft komt specifiek voor in de stad: het is gevormd in en door de stadsinvloeden. Deze straatcultuur komt vooral voor op scholen met een lager onderwijsniveau en in mindere mate binnen het Hoger Onderwijs. Dit kan te verklaren zijn door het feit dat het Hoger Onderwijs ook studenten van buiten de stad trekt en daarom niet de regels en normen van deze cultuur (her)kennen. Een MBO instelling is vaak meer stadsgebonden. Ook kan het zijn dat het HBO minder ruimte laat voor de ontwikkeling en uiting van de straatcultuur door studenten. Vanuit eigen ervaring is te zien dat de straatcultuur steeds meer opkomt binnen het HBO. Op deze ervaring wordt de aanname gebaseerd dat studenten die in een concentratiewijk wonen en gaan studeren, onderdeel zijn van een vriendengroep die neiging heeft naar het uiten van een straatcultuur. Een concentratiewijk kent namelijk wel de stadsinvloeden. Studenten woonachtig in een concentratiewijk zijn dan ook bekend met de straatcultuur en het is aannemelijk dat zij in contact komen met de straatcultuur.

Een belangrijk kenmerk van de straatcultuur is het spreken van een straattaal. Dit is een taal die gevormd is in en door de invloeden van de stad. De taal is een mengeling van afkortingen en woorden uit de verschillende talen.

Al eerder in deze paragraaf kwam naar voren dat de straatcultuur negatief staat tegenover de schoolcultuur en uitval binnen het onderwijs in de hand werkt. El Hadioui verklaart schooluitval

door deelnemers aan de straatcultuur vanwege de mismatch tussen de schoolcultuur en de straatcultuur. Deze stelling vertaalt hij in onderstaande figuur.

Figuur 2. Mismatch tussen straatcultuur en schoolcultuur (El Hadioui, 2010)

<i>Straatcultuur</i>	<i>Schoolcultuur</i>
Snel geld verdienen	Discipline
Weinig structuur	Structuur / patroon
Anti formele regels	Orde / regels
Bewegen / dynamiek	Zitten
Doen	Denken
'macho' (masculien)	'Studje' (feminien)
Toegeven aan passies, behoeften (hedonisme)	Zelfbeheersing
Agressie / geweld	Argumenteren
'Bijdehand' met de mond	'Bijdehand' met de pen
Straattaal	ABN

De straatcultuur zoals beschreven in figuur 2 is terug te zien in de klas, en vooral onder eerstejaars studenten. Een aantal van deze studenten heeft moeite over te schakelen naar de verwachtingen vanuit de opleiding. Deze moeite uit zich in te laat komen, opdrachten niet maken, grote mond, brutaal gedrag enzovoort. Ook in kledingstijl onderscheiden zij zich: vaak petjes op in de klas, 'baggy' broeken en 'bling bling'. Deze studenten communiceren vaak ook niet in het ABN maar gebruiken zij veel afkortingen of woorden uit de straattaal. Het spreken van straattaal is een belangrijk kenmerk van de straatcultuur. Dit is een taal die gevormd is in en door de invloeden van de stad. De taal is een mengeling van afkortingen en woorden uit verschillende talen.

Waarom keren studenten zich tegen de onderwijscultuur? Van Strijen (2008) formuleert dat als volgt: ieder mens conformeert zich aan een groep waar hij/zij het meeste voordeel bij denkt te behalen, en waar het individu het meest succesvol en van waarde denkt te zijn. Enerzijds kan het zo zijn dat studenten de groepsdruk (*peer pressure*) dusdanig ervaren dat zij mee gaan in de normen en waarden van de peergroup en zich daarom tegen de onderwijscultuur keren. Anderzijds kan het ook zo zijn dat jongeren voldoening halen uit het volgen van onderwijs. Dit gedrag kan verschillende redenen hebben. Bijvoorbeeld doordat zij zich niet thuis voelen binnen de onderwijsinstelling of omdat zij moeite hebben het niveau te halen. Jongeren kunnen zich meer thuis voelen in een mannelijke cultuur zoals de straatcultuur dan in een vrouwelijke cultuur (onderwijscultuur). Deze veronderstelling gaat op voor jongeren uit de straatcultuur. Zelfs als het volgen van de straatcultuur destructief blijkt (Van Strijen, 2008). Het naleven van de

straatcultuur levert immers geen diploma of baangarantie voor de toekomst op. Het leidt echter vaak wel tot het verlaten van school zonder diploma.

Volgens Van Strijen is de straatcultuur een mannelijke cultuur met als kenmerken prestatiedrang, geldingsdrang, assertiviteit, zelfpromotie en onderlinge competitie (geldt voor beide sexen). Hierin houdt hij dezelfde omschrijving aan als El Hadioui. Kaldenbach (2004) beschrijft de straatcultuur op een zelfde soort manier. Hij beschrijft de straatcultuur als een oppositiecultuur waarbij de leden tegen gezag zijn. De houding van de leden is onverschillig. Jongeren uit de straatcultuur hebben een wantrouwende starthouding tegen bijna alles en iedereen buiten de groep: in het bijzonder ten opzichte van de burgercultuur. Het wantrouwen komt volgens Van Strijen (2008) voort uit angst voor individuele onmacht en afwijzing. Deze onmacht en afwijzing ervaren jongeren binnen het schoolsysteem doordat zij geen aansluiting kunnen vinden binnen de onderwijsinstelling met klasgenoten en/of docenten. Binnen een straatcultuur kunnen zij grotendeels zelf de regels bepalen en ervaren zij geen onmacht en afwijzing. Door zich tegen de onderwijsinstelling te keren sluiten zij zichzelf uit van de onderwijscultuur.

Opgemerkt moet worden dat te veronderstellen is dat de straatcultuur in Nederland zich niet zo sterk manifesteert als bijvoorbeeld de Amerikaanse straatcultuur zoals beschreven door Wacquant (2007) in zijn boek *Urban Outcasts*. Dit komt mede doordat Nederland een verzorgingsstaat kent en een concentratiewijk in Rotterdam niet te vergelijken is met een ghetto in Amerika. In Nederland is er altijd nog mobiliteit mogelijk, zowel fysiek als via scholing en word je bijvoorbeeld niet afgewezen voor een baan vanwege je woonplaats. Een fenomeen wat Wacquant (2007) wel beschrijft in zijn studie over ghetto's in Amerika.

2.4 Peergroup en onderwijsprestaties

In welke mate spelen de normen en waarden van de peergroup een rol in het studiesucces van de student? Driessen (2007) heeft onderzoek gedaan naar de effecten van de peergroup binnen het onderwijs. Over de vraag in hoeverre de peergroup een rol speelt binnen de verschillende niveaus van onderwijs is er geen eenduidig antwoord te vinden, ook niet op de vraag in hoeverre de mate van '*peer pressure*' een rol speelt. Driessen geeft aan dat er in de literatuur verschillende ideeën over zijn: enkele auteurs gaan er van uit dat peergroup effecten vooral van invloed zijn in het basisonderwijs. Anderen zijn weer van mening dat vooral in het Hoger

Onderwijs deze effecten merkbaar zijn. In dit onderzoek wordt er vanuit gegaan dat de peergroup ook een rol speelt bij studenten die starten aan een HBO opleiding. De leeftijd van startende studenten is gemiddeld genomen tussen de 17 en 23 jaar oud.

Een andere theorie die Driessen aanhaalt is de netwerktheorie. Hij noemt specifiek het ecologische ontwikkelingsmodel van Bronfenbrenner. Het ecologische ontwikkelings-model voorspelt onder meer dat de condities voor ontwikkeling gunstiger zijn naarmate het aantal relaties tussen de sferen rond het kind groter is, het wederzijds vertrouwen tussen de sferen sterker is, en overkomende doelen worden nagestreefd (2007:15). Naarmate het gezin, de peergroup en school meer in elkaars verlengde liggen ontstaat er een context die effectief is voor de prestaties in het onderwijs. Dit model vestigt de aandacht op het belang van de sociale context. Leefstijlen van ouders rond scholen lijken systematisch te verschillen en worden in onderwijsvoorkeuren weerspiegeld. Onderwijsoriëntaties lijken opgevat te kunnen worden als onderdeel van de meer algemene waardesystemen en zijn ingebed in de culturele leefwereld van ouders. Deze theorie wordt ondersteund door de uitkomst van het onderzoek 'Vertrouwen in de school': *"Er is een groeiende wetenschappelijke literatuur over het belang van consistentie in de boodschappen die jongeren vanuit de verschillende leefwerelden krijgen. Het kan verkeerd gaan als er bijvoorbeeld verschil is tussen de normatieve kaders van de verschillende werelden (thuis, school en derdenruimte)"* (WRR, 2009:150). De lijn van consistentie in de boodschappen tussen verschillende leefwerelden kan worden doorgetrokken tussen de student, het thuisfront (de ouders) en de peergroup. Dit is een logische conclusie, maar wat zijn de beweegredenen van studenten om de studie te staken? Interessant is ook de vraag of deze consistentie in boodschappen vanuit verschillende instituties ook terug te zien is bij studenten die al zo ver gekomen zijn: zij die toegelaten zijn tot het HBO.

Criminoloog De Jong (2007) noemt in zijn proefschrift de differentiële associatietheorie van Sutherland (1947) om te beschrijven hoe peergroups functioneren. Deze theorie veronderstelt dat gedrag wordt aangeleerd in groepsverband (Sutherland noemt dit 'intieme groepen'). De Jong voegt hieraan toe dat ook de motivaties en rechtvaardiging voor dit gedrag wordt aangeleerd. Vaak wordt gedrag binnen de groep als 'goed' gezien terwijl dit volgens de conventionele waarden van de dominante samenleving als 'slecht' wordt gezien. Vrij vertaald: de peergroup staat negatief tegenover het volgen van onderwijs, het is stoerder om te stoppen met je opleiding dan een diploma te behalen. Voor dit onderzoek kan deze stelling interessant zijn: want kan er gesteld worden dat in de dominante samenleving het doorstuderen na de

middelbare school verkozen wordt boven het zonder diploma gaan werken of het werken in de informele sector?

Te verwachten valt dat er een verschil bestaat tussen de verwachting van de opleiding op het gebied van de houding/gedrag/taalgebruik en wat als normaal wordt ervaren door de peergroup. Willis (1977) noemt dit 'opposition'. "*Opposition is lived out in countless small ways which are special to the school institution, instantly recognized by the teachers, and an almost ritualistic part of the daily fabric of life for the kids*" (1977: 12). Dat deze verwachting botst, is terug te zien in de kleine vormen van weerstand die studenten bieden tegen de schoolcultuur. Weerstand uit zich in:

- De minimale aanwezigheid (niet volgen van lessen);
- Niet actief deelnemen tijdens de lessen of in de pauze van een les naar huis gaan
- Afspraken over het afronden van opdrachten niet nakomen
- Enzovoort.

Ook het ondermijnen van de regels en het continu proberen de grenzen te verleggen zoals net te laat binnen komen voor een les en met een weerwoord aan een opdracht beginnen, zijn manieren om weerstand te uiten. Willis (1977) maakt een onderscheid tussen de school (the formal) en de counter-school culture (the informal).

De Jong et al. (2002) noemen in hun artikel het model van Tinto als uitleg van sociale integratie met de opleiding door studenten. Dit model is gebaseerd op het Amerikaanse onderwijssysteem en is ontleend aan een uitwerking van Durkheim's ideeën over integratie. Tinto heeft een analogie ontwikkeld tussen zelfdoding en studie-uitval. Tinto stelt dat uitval een gebrek is aan normatieve congruentie van de student met de studieomgeving en het gebrek aan sociale integratie van de student binnen de opleiding. Door het gebrek aan sociale integratie zal de student weinig binding met de opleiding hebben en is daardoor misschien meer geneigd de normen en waarden van de peergroup die de straatcultuur aanhangt over te nemen dan zich te conformeren aan de schoolcultuur.

2.5 Ouders en onderwijsprestaties

De relatie tussen ouders en de onderwijsprestaties van hun kinderen is een onderwerp wat al vele malen op allerlei niveaus en relaties is onderzocht. Er is voor gekozen om theorie te presenteren over de rol van het milieu van herkomst op invloed van de ouders in de keuze om door te studeren of te staken en in hoeverre ouders hun kinderen motiveren om studieprestaties te leveren. Deze theorieën zullen bijdragen aan het vormen van kaders voor dit onderzoek.

De auteurs Kloosterman en De Graaf (2009) toetsen in hun artikel de invloed van het sociaal milieu op zitten blijven of doorstromen van kinderen in het voortgezet onderwijs. Volgens de auteurs zullen kinderen en ouders uit sociaal hogere klassen meer ambitieuze onderwijskeuzes maken dan kinderen en hun ouders uit lagere sociale klassen omdat ze (a) de onderwijskosten makkelijker op kunnen brengen en (b) meer profijt verwachten van het gevolgde onderwijs. Ouders willen hun kinderen behoeden voor neerwaartse mobiliteit (2009:8). Verder merken de auteurs op dat ouderlijke hulpbronnen ook helpen bij de slagingskans van kinderen binnen het onderwijs.

De theorie die Kloosterman en De Graaf (2009) stellen over de invloed van ouderlijke hulpbronnen bij de slagingskans van kinderen wordt ondersteund door de stratificatiesociologie. Bourdieu (1973) geeft aan dat ouders uit lagere sociale milieus niet in staat zijn hun kinderen voldoende cultureel en financieel kapitaal mee te geven om in het hoger onderwijs te kunnen functioneren. Hoger opgeleide ouders zullen hun kinderen meer stimuleren om goed te presteren op school (Kloosterman en De Graaf, 2009). Hoger opgeleide ouders zullen waarschijnlijk ook meer de waarde van een diploma herkennen dan lager opgeleide ouders. Verwacht kan worden dat lager opgeleide ouders sneller tevreden zijn met een lager opleidingsniveau of zelfs negatief tegenover een opleiding staan dan hoger opgeleide ouders. De stratificatietheorie van Bourdieu is misschien vandaag de dag wat achterhaald in de huidige tijd van communicatiemiddelen waardoor studenten zelf allerlei informatie op kunnen zoeken en tot zich kunnen nemen om hun cultureel kapitaal te verrijken. Voor dit onderzoek is vooral het punt uit de theorie over het waarderen van diploma's interessant. Stimuleren ouders hun kinderen om een hoger diploma dan zij te halen en is het dan goed, of moeten de kinderen het hoogst mogelijke niveau wat mogelijk is behalen?

Als aanvulling op de termen cultureel en financieel kapitaal introduceert Veenman (1996) de term informatiekapitaal. Volgens Veenman is de achterstand van allochtone jongeren mede te verklaren vanuit het feit dat hun ouders niet voldoende kennis hebben van het

onderwijssysteem in Nederland waardoor zij hun kinderen niet goed kunnen ondersteunen. De ouders hebben bijvoorbeeld weinig of geen kennis van bijvoorbeeld het recht op studiefinanciering en hoe dit aan te vragen. Doordat de ouders de studenten niet goed kunnen ondersteunen, missen de studenten kansen om hun talenten optimaal te benutten. Wellicht is dit een verklaring waarom sommige studenten wel succesvol zijn en andere niet.

2.6 Waarom is de één wel succesvol en de ander niet?

In verschillende literatuur worden strategieën besproken van studenten die het redden in het hoger onderwijs, ondanks dat zij van allochtone afkomst zijn. Fordham & Ogbu (1986) bespreken in hun artikel de schaduwkant van 'acting white'. In dit onderzoek wordt de term 'acting white' als volgt gehanteerd: de vorm van aanpassing van Afro-Amerikaanse studenten naar autochtone maatstaven in het onderwijs. Het begrip vindt zijn oorsprong in Amerika waar Afro-Amerikaanse studenten overdag in de schoolbanken zaten en netjes meededen met de les, en buiten school zich aansloten bij (lager opgeleide) vriendengroepen. In het artikel van Fordham & Ogbu wordt de last van 'acting white' besproken. Het onderzoek is uitgevoerd onder goed op school presterende Afro-Amerikanen die moeten leren omgaan met de last van goed presteren op school en hun status behouden bij hun lager opgeleide vrienden in de thuisomgeving.

De rol van de peergroup is in deze van grote invloed op hoe de allochtone student omgaat met de (groeps)druk. Deze studenten moeten de ideale mix vinden tussen goed presteren in het hoger onderwijs, en de situatie in hun leefomgeving waar veel vrienden en familie niet zo hoog opgeleid zijn en de prestatiedrang van de studenten minder goed begrijpen. Fordham & Ogbu noemen dit verschijnsel 'camouflaging': een strategie van Afro-Amerikaanse studenten om hun academische prestaties te verbergen tegenover hun minder academisch succesvolle peers en op welke manier zij dat doen.

McNamara Horvat & Lewis (2003) beschrijven in hun artikel de relatie tussen de peergroup en academisch succes van Afro-Amerikanen. Zij stellen dat er binnen deze gemeenschap verschillende vormen van peergroups zijn: de peergroup hoeft niet altijd een negatieve invloed te hebben op het studiesucces. McNamara Horvat & Lewis beschrijven de invloed van peergroups die positief tegenover academisch succes staan en peergroups die er negatief tegenover staan. Vanzelfsprekend stimuleren de positief gestelde peergroups het academisch

succes van hun peers. Bij de negatieve peergroups zien de auteurs het proces van camouflaging optreden zoals beschreven door Fordham & Ogbu. Opgemerkt moet worden dat Horvat & Lewis het proces van 'camouflaging' niet zo negatief opvatten als dat Fordham & Ogbu doen. Horvat & Lewis zien het proces meer als het vinden van de ideale mix tussen twee werelden.

2.7 Welke factoren spelen een rol in het studiegedrag van een student?

Nu in grote lijnen duidelijk is in hoeverre het gezin van herkomst en de peergroup het studiegedrag van een student kunnen beïnvloeden en welke strategieën succesvolle studenten kunnen hanteren wordt er theoretisch dieper ingegaan op een viertal thema's die het studiesucces van een HBO student vandaag de dag mede bepalen.

2.7.1 Het gezin van herkomst

Lange tijd is al bekend dat het gezin van herkomst invloed heeft op de studieprestaties van kinderen. Zo maken leerlingen en ouders uit hogere sociaal economische milieus eerder de keus om te blijven zitten dan af te stromen (in vergelijking met leerlingen uit lagere sociale milieus). Deze keus vergroot de ongelijkheid in het uiteindelijk behaalde opleidingsniveau (Kloosterman en de Graaf, 2009).

Deze ongelijkheid zou zich ook voort kunnen zetten op het HBO. Echter, in hoeverre speelt de invloed van ouders nog mee bij jongvolwassenen? Of is er bij studiestaking sprake van factoren die buiten het bereik van de school en/of de ouders liggen die bepalen of een leerling stopt of doorstudeert? Dit zal uit het onderzoek moeten blijken.

In zijn artikel beschrijft Jenissen (2007) de wijze waarop studenten voor een studie kiezen. De conclusie van zijn artikel is dat vooral allochtone studenten kiezen voor een studie als investeringsbeslissing. Interessant is de vraag in hoeverre de studenten inderdaad hun studie kiezen op basis van de rationele keuzetheorie of niet. Wellicht is het kiezen voor een studie ook iets wat vanuit de achtergrond van de student wordt beïnvloed door bijvoorbeeld de ouders, aangezien zowel allochtone als autochtone studenten beide dezelfde voorbereiding voor oriëntatie op doorstuderen volgen op het voortgezet onderwijs. Vaak betalen ouders mee aan de studie van hun kind en daarom zullen zij ook invloed kunnen hebben op de studiekeuze.

2.7.2 De normen en waarden van de peergroup

Vrienden spelen een belangrijke rol in de adolescentie leeftijd. Vanuit de literatuur wordt er verondersteld dat de invloeden van de straatcultuur voor een groot deel bijdragen aan studie-uitval. De aanwezigheid van straatcultuur kan invloed hebben op het studiesucces van studenten, zowel positief als negatief. Op zichzelf is het toegang verkrijgen tot het HBO van iedere student afkomstig uit een concentratiewijk in Rotterdam al een prestatie. Wellicht heeft de straatcultuur een minder negatieve rol in het studiesucces van studenten doordat de straatcultuur meer als jeugdcultuur wordt ervaren dan als daadwerkelijke levensbeschouwing. Jongeren de leeftijdperiode tussen de 12 en 21 jaar (adolescenten) identificeren zich vaak met een jeugdcultuur. Ook kan de straatcultuur zich als een subcultuur manifesteren. Een subcultuur heeft overlap met een bestaande cultuur, maar kent ook duidelijk eigen aspecten en wordt niet alleen gedragen door adolescenten maar door meerdere leeftijdsgroepen in een samenleving. Driessen (2007) heeft in zijn artikel de effecten van de peergroup met verschillende empirische modellen uit andere onderzoeken in kaart gebracht om zo de invloed in van de peergroup op onderwijsprestaties in kaart te brengen. In zijn conclusie geeft hij aan dat er weinig tot geen peergroup effecten worden ontdekt. Volgens Driessen komt dit doordat deze effecten zeer complex zijn en er fijnmazig onderzoek nodig is om deze effecten wel aan te kunnen tonen. In dit onderzoek worden de cijfers vertaald in woorden door het houden van interviews met studiestakers en successtudenten. Op deze manier wordt hun leefwereld in kaart gebracht.

Op dit moment wordt de straatcultuur vooral waargenomen onder jongeren. Een relevante vraag voor dit onderzoek is hoe groot is de 'peer pressure' vanuit de vriendengroep om de straatcultuur te volgen?

2.7.3 Zelfuitsluiting en onderwijs

De conclusie van het artikel van De Graaf, De Jong en Van der Veen (2006) is dat allochtone studenten meer moeite hebben om zich te identificeren met Nederland en ook minder institutionele binding ervaren met de onderwijsinstelling. Dit onbevredigende contact kan leiden tot zelfuitsluiting van allochtone studenten van de leeromgeving wat kan resulteren in het staken van de studie. Het artikel gaat echter niet in op hoe studenten dit onbevredigende contact met docenten ervaren. Dit roept een aantal vragen op. Vinden allochtone studenten dat zij gediscrimineerd worden door docenten en/of medestudenten? En is dat voor hen een reden om afstand te nemen van de opleiding? Daarnaast zijn er ook veel studenten van allochtone afkomst die wel succesvol zijn binnen het Hoger Onderwijs. Hoe ervaren deze studenten de

binding met de opleiding? En waarom stoppen er ondanks de gegevens gepresenteerd door De Graaf, De Jong en Van der Veen toch nog veel autochtone studenten met hun opleiding? Wellicht hebben zij dezelfde soort problemen met aansluiting als de allochtone studenten.

Het proces van zelfuitsluiting kan plaats vinden op individuele basis maar ook onder druk van een peergroep die de straatcultuur volgt. Van Esch (2010) beschrijft de negatieve invloed van een vriendengroep die zich uit via de straatcultuur. In de straatcultuur kan falen in het schoolsysteem worden gecompenseerd door respect bij de vriendengroep (peergroep). Succes krijgt dan alleen een andere betekenis dan gangbaar is in de huidige burger-en onderwijscultuur. Door zich te onttrekken uit het onderwijssysteem sluiten de volgers van de straatcultuur zichzelf uit van het volgen van onderwijs. Relevant is de vraag in hoeverre de straatcultuur binnen het HBO een rol speelt in de keuze de studie te staken. En ook de vraag hoe de peergroep tegenover het volgen van onderwijs staat en wat de relatie van de vriendengroep is op de onderwijsprestaties.

2.7.4 Succesvolle strategieën

De theorieën van Ogbu, Horvat & Lewis over de strategieën die studenten kunnen hanteren om succesvol te zijn binnen een opleiding zijn interessant om het studiegedrag van succesvolle studenten in kaart te brengen. Interessant is de vraag of dit proces ook speelt onder Nederlandse HBO studenten van allochtone afkomst. Wat betreft de studenten op de Hogeschool Rotterdam zijn er wel een aantal voorbeelden: op school gedragen zij zich keurig, maar wanneer men ze buiten schooltijd tegenkomt passen zij feilloos in de groep van jongeren waar zij op dat moment mee optrekken. Het soort groep wat je liever niet 's avonds alleen tegen komt. In dit onderzoek wordt getracht te laten zien hoe succesvolle studenten het leven in twee werelden beleven: die van de vriendengroep en van de onderwijsomgeving.

2.8 Conclusie

Uit de theoretische oriëntatie op het onderwerp studie-uitval blijkt dat een aantal factoren een rol spelen: de invloed van de peergroep die al dan niet de normen en waarden van de straatcultuur hanteert, de rol van de familie (ouders/verzorgers voornamelijk) en dan vooral hun idee over onderwijs. En tot slot het feit dat allochtone jongeren minder positief scoren op deze factoren en vaker een achterstand hebben op het gebied van informatiekapitaal dan autochtone jongeren. Opvallend is dat er veel onderzoek is gedaan naar schooluitval op lagere niveaus (voortgezet

en middelbaar beroepsonderwijs), maar weinig op het niveau van hoger onderwijs. Verondersteld wordt dat dit komt doordat de jongeren die op lagere niveaus deelnemen aan het onderwijs nog leerplichtig zijn. De straatcultuur wordt zeker sterk gesignaleerd in het Middelbaar Beroeps Onderwijs, en in mindere mate in het Hoger Beroeps Onderwijs. Toch is er ook schooluitval in het HBO, onder in het bijzonder jongeren die door de literatuur gesteld worden gevoelig te zijn voor de normen en waarden van de straatcultuur. Wellicht speelt voor studenten binnen het Hoger Onderwijs in mindere mate de straatcultuur een rol, maar is het de (gemiste) steun van de ouders. Hoe dan ook: studenten stoppen ook in de leeftijd van 17 tot 23 jaar met hun vervolgopleiding. De vraag is of voor studenten die wonen en leven in concentratiewijken en aan het HBO studeren de straatcultuur als enige factor een rol speelt in voortijdig schoolverlaten, of dat er ook andere factoren mee spelen.

3. Onderzoeksverantwoording

De onderzoeksopzet wordt in dit hoofdstuk nader toegelicht. Er is gekozen om een kwalitatief onderzoek uit te voeren om de probleemstelling te beantwoorden. In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke attenderende begrippen centraal staan in dit onderzoek. Ook worden het onderzoeksveld en de selectievoorwaarden van de respondenten gedefinieerd.

3.1 Attenderende begrippen

Om tot een eenduidig gebruik van kernbegrippen te komen die van belang zijn voor dit onderzoek worden in deze paragraaf de attenderende begrippen uiteengezet. Een eerste begrip wat verder toegelicht wordt is de term **studiesucces**. Onder deze term worden de factoren samengevat die er toe hebben bijgedragen dat een student toegelaten is tot, en studeert aan het HBO. Een belangrijk begrip in dit onderzoek is de **successtudent**. Dit is een student die nominaal studeert, prettig is om mee samen te werken en ook een beginnende beroepshouding⁴ toont. Dit zijn eigenschappen die binnen het HBO van belang zijn. Het zijn studenten die op een docent een positieve manier indruk maken. Naast deze studenten zijn er ook de **studiestakers**. Dit zijn studenten die in hun eerste jaar zich uitschrijven bij de opleiding. De uitval binnen HBO opleidingen komen vooral in de eerste twee jaar van de studie voor. In het eerste jaar ligt de uitval gemiddeld rond de 30%. Het is lastig vast te stellen of een student die in het eerste jaar een studie staakt in de categorie staker of switcher valt omdat het vaak niet 100% duidelijk is of een student daadwerkelijk in het volgende jaar weer gaat studeren, of op een latere leeftijd. De definitie die in dit onderzoek gehanteerd wordt voor studiestakers is: *een student die start met een HBO opleiding maar deze voortijdig (in het eerste studiejaar) verlaat en daardoor niet succesvol is binnen het HBO*.

Een ander regelmatig terugkerend begrip in dit onderzoek is de **peergroup**. De definitie van peergroup is de sociaal psychische definitie: *de groep van leeftijdsgenoten waar dagelijks contact mee is, al dan niet in de klas, en waar vrije tijd mee wordt besteed. Deze groep deelt dezelfde normen en waarden.* “ Volgens de literatuur ontstaan en bestaan deze omdat jongeren hun interactieve behoeften collectief willen bevredigen. Ze zoeken elkaar op voor veiligheid, zekerheid, erkenning en waardering” (Turner, geciteerd in Kapot Moeilijk van De Jong, 2007). Hieruit kan worden verondersteld dat de peergroup een zekere bijdrage levert aan de beweegredenen van individuen om de studie te staken of succesvol af te ronden.

---

⁴ Binnen het HBO wordt opgeleid tot beginnend beroepsbeoefenaar. Met behulp van competenties wordt gewerkt aan de beginnende beroepshouding.

Naast de peergroep speelt ook het **gezin van herkomst** een rol in het studiesucces van de student. Vaak zijn ouders/verzorgers ook nauw betrokken bij de studie van zoon of dochter. De mate van betrokkenheid die ouders hebben bij hun studerende zoon of dochter verschilt van financiële ondersteuning, tot het dagelijks controleren van huiswerk. Het gezin van herkomst speelt ook een rol bij de manier waarop een student voor de opleiding kiest: traditioneel: een opleiding moet voorzien in een goede baan, of niet-traditioneel: de opleiding moet vooral passen bij de interesses van de toekomstige student. De rol van (oudere) broers en zussen en hoe hun relatie met schoolprestaties van de student, vallen ook onder dit begrip (Crul, 2001). Ook het **opleidingsniveau van de ouders** kan een bepalende rol spelen: hoger opgeleide ouders zullen hun kinderen meer stimuleren om goed te presteren op school (Kloosterman en De Graaf, 2009). Hoger opgeleide ouders zullen ook eerder de meerwaarde van een diploma inzien dan lager opgeleide ouders. Verwacht kan worden dat lager opgeleide ouders sneller tevreden zijn met een lager niveau dan hoger opgeleide ouders of dat zij zelfs negatief staan tegenover het volgen van een opleiding. Naast het opleidingsniveau speelt ook het werkniveau van de ouders een rol: is het werkniveau gelijk aan het onderwijsniveau van de ouders of is er sprake van discrepantie? Ouders hebben niet alleen een mate van betrokkenheid bij de studie, maar dragen ook bij in de mate van **cultureel kapitaal** van hun kind (Bourdieu, 1973). In dit onderzoek heeft cultureel kapitaal betrekking op, in hoeverre ouders hun zoon of dochter kunnen ondersteunen bij bepaalde vaardigheden en kennis die nodig zijn in het HBO. Maar hieronder valt ook de betrokkenheid van de ouders bij het onderwijs wat hun zoon of dochter volgt. Ook heeft de student **informatiekapitaal** nodig. Hierbij kan gedacht worden aan het aanvragen van studiefinanciering, inschrijving bij de opleiding enzovoort. Vooral allochtonen ouders zullen minder goed in staat zijn om hun zoon of dochter deze kennis bij te brengen omdat de ouders zelf niet goed weten hoe het Nederlandse onderwijsstelsel in elkaar zit (Veenman, 1996).

Niet alleen is het gezin van herkomst een factor, maar ook waar het gezin woonachtig is: **een concentratiewijk**. Onder een concentratiewijk wordt verstaan: een wijk (of deelgemeente) waar meer dan de helft van de inwoners van allochtone afkomst is en/of meer dan 50% van de huishoudens onder de lage inkomensgrens vallen. Vanuit de literatuur blijkt dat vooral in concentratiewijken de ruimte is voor het ontstaan van peergroups die de straatcultuur aanhangen. De kans is groot dat de studenten (zowel successtudenten als studiestakers) die geïnterviewd worden ook deel uitmaken van een peergroep, die deze straatcultuur aanhangt.

De **straatcultuur** is een op zichzelf staande cultuur: het wordt gedragen door jongeren uit diverse gelaagdheden van de maatschappij en van diverse etnische afkomst. Het overstijgt etnische afkomst (van Strijen, 2008). Ook komt de straatcultuur voor binnen verschillende subculturen van jongeren, hiermee wordt de straatcultuur een overkoepelend begrip (van Strijen, 2008:25). De straatcultuur is een masculiene cultuur waarin ‘mannelijke’ waarden voorop staan. Jongeren uit de straatcultuur hebben een wantrouwende houding tegenover zo ongeveer alles wat buiten hun groep staat, en vooral de dominante cultuur van de samenleving (ook wel de burgercultuur genoemd). De afkeer tegen onderwijs uit zich in moeite hebben met zich aan te passen aan het ‘schoolse’ leven. Hierdoor wordt de aansluiting met klasgenoten en de onderwijsinstelling lastiger wat er toe leidt dat deze studenten, veelal allochtonen, zich buitengesloten of zelfs gediscrimineerd voelen. Het **toekomstbeeld** van de studenten haakt aan bij de begrippen straatcultuur en antischoolcultuur. De straatcultuur gaat uit van snel geld verdienen, terwijl de schoolcultuur uit gaat van discipline (El Hadioui, 2010). Verwacht kan worden dat studenten met een duidelijk toekomstbeeld meer de schoolcultuur zullen aanhangen dan studenten die leven met de dag en snel hun geld willen verdienen.

Onderwijs staat centraal in dit onderzoek, en voornamelijk **de leeromgeving**. De opleidingen aan de Hogeschool Rotterdam leiden studenten op tot beginnende beroepsbeoefenaars. Het zijn allen HBO opleidingen die bestaan uit praktisch en competentie gericht onderwijs. Een student legt een traject af van 240 ECTS waarin de student getoetst wordt op verschillende competenties. Van de student wordt een grote mate van zelfstandigheid verwacht en een professionele beroepshouding. Studenten worden opgeleid om na het halen van hun diploma te functioneren in het bedrijfsleven. Gedurende de studie wordt een beginnende beroepshouding van hen verwacht. Het wordt vanzelfsprekend gevonden dat studenten op tijd komen, hun werk af hebben, met respect communiceren en zelfstandig om hulp komen vragen als ze vast lopen met vakken. Een groot contrast met de normen en waarden van de straatcultuur. Binnen de leeromgeving wordt ook aandacht besteed aan de vraag of er sprake is van **zelfuitsluiting** door de studiestaker of niet. Er wordt bekeken of de student zich terugtrekt uit het onderwijs omdat hij/zij op voorhand al denkt dat hij/zij toch niet zal slagen vanwege zijn/haar afkomst of etniciteit. Niet alle leden van een peergroep die de straatcultuur aanhangen hebben een afkeer tegen onderwijs. Er zijn ook strategieën waarbij wordt geprobeerd om in twee werelden te leven, die van de burgercultuur en die van de straatcultuur. Processen zoals ‘**acting white**’ en ‘**camouflaging**’ treden dan op. Met de term ‘acting white’ wordt het volgende bedoeld: de vorm van aanpassing van allochtone studenten naar autochtone maatstaven in het onderwijs. Het

begrip vindt zijn oorsprong in Amerika waar Afro-Amerikaanse studenten overdag in de schoolbanken zaten en netjes meededen met de les, en buitenschool zich aansloten bij (lager opgeleide) vriendengroepen. Studenten die de tactiek van camouflaging toepassen maken onzichtbaar voor hun vrienden dat zij aandacht en tijd besteden aan schoolwerk en goede schoolprestaties nastreven. Contacten uit de verschillende leefwerelden worden gescheiden gehouden.

3.2 Kwalitatief onderzoek

De probleemstelling van dit onderzoek wordt onderzocht aan de hand van een kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek richt zich op de leefwereld van het individu en analyseert de betekenissen die actoren zelf toekennen aan de wereld (Flick, 2006). Kwalitatief onderzoek richt zich op het verklaren van de aard van verschijnselen. Met deze methode kan de betekenisgeving van gedragingen en handelingen van individuen worden onderzocht (Flick, 2006). Om te kunnen bepalen wat de relatie van de peergroup, het gezin van herkomst en de keus van de student is in de keuze om de studie te staken of succesvol te zijn, is het van belang de gedragingen en belevingen van studiestakers te onderzoeken. Gevoelens, meningen en gedragsuitingen spelen hierbij ook een rol en deze zijn niet te verklaren met behulp van een gesloten vragenlijst, of andere vormen van kwantitatief onderzoek. Er is daarom gekozen om dit onderzoek aan de hand van een kwalitatieve structuur uit te voeren. Het onderzoek bestaat uit het in kaart brengen van de sociale omgeving van de student en de factoren die een rol spelen in zijn/haar besluit de studie te staken. Niet alleen studiestakers worden geïnterviewd, maar ook studenten die dezelfde achtergrondkenmerken hebben maar wel succesvol zijn in hun studie. Ook voor deze groep wordt getracht te achterhalen wat hun gevoelens en gedragsuitingen zijn ten opzichte van hun studie, de leeromgeving en hun peergroup. Aan de hand van een analyse van de theorie worden ideaaltypen geschetst. Vervolgens wordt met behulp van het onderzoeksmateriaal de theorie getoetst.

De opzet van dit onderzoek kan getypeerd worden als een deductieve methode. De theorie is in eerste instantie leidend ten opzichte van het verzamelde onderzoeksmateriaal. Het onderzoek is dan ook gestart met het formuleren van een theoretisch kader, vervolgens is de theorie gekoppeld aan het onderzoeksveld. Het theoretisch kader zal naast de gevonden antwoorden uit de interviews gelegd worden. Op deze manier ontstaat er een iteratieve cyclus: dataverzameling en data-analyse wisselen elkaar af (Boeije, 2005). De sociale omgeving is

lastig vatbaar als onderzoeksbegrip, daarom is het van belang dat er constant geschakeld wordt tussen theorie en empirie. Volgens de *Grounded theory* (Glaser en Strauss, 1999) is dit een lichte vorm van onderzoek. Deze manier van onderzoek is een inductieve manier om het sociale leven te bestuderen en om theorie te ontdekken gedurende het onderzoek (Flick, 2006). Het doel is om te komen tot een substantiële theorie. Glaser en Strauss (1999) noemen in hun werk de substantiële theorie en de formele theorie. Een substantiële theorie is gebaseerd op onderzoek binnen een specifiek onderzoeksveld. Uitkomsten van onderzoek binnen een specifiek veld of kader kunnen bijdragen aan het vormen van een substantiële theorie. Een formele theorie kent een meer algemene strekking, maar kan beïnvloedt worden door een substantiële theorie. Dit onderzoek richt zich op een specifieke doelgroep en het onderzoeksveld is afgebakend, zoals beschreven wordt in de volgende paragraaf 'theoretische selectie'. Binnen dit onderzoek wordt geprobeerd een substantiële theorie te ontwikkelen.

3.2.1 Theoretische selectie

Theoretische selectie wordt binnen het kwalitatieve onderzoeksveld gebruikt om data te verzamelen en een theorie te formuleren. De onderzoeker verzamelt, codeert en analyseert informatie met als doel hieruit een theorie te kunnen formuleren (Glaser en Strauss, 1999). Theoretische selectie zal plaats blijven vinden totdat er verzadiging optreedt: dit gebeurt wanneer de onderzoeker geen nieuwe informatie meer krijgt (Glaser en Strauss, 1999). In dit onderzoek is theoretische selectie toegepast doordat er gewerkt wordt met een specifiek veld en een specifieke doelgroep. De afbakening van het veld en de doelgroep hebben plaatsgevonden op basis van theoretische relevantie op basis van de attenderende begrippen. Voor zover bekend, is er weinig theorie beschikbaar over de samenhang tussen de relatie van de normen en waarden van de peergroep, het gezin van herkomst en het studiegedrag van een student afkomstig uit een concentratiewijk.

Dit onderzoek bevat een combinatie van een aantal velden: het gezin van herkomst, de peergroep en de keuze om de studie te staken of succesvol af te ronden. Deze factoren zijn nog niet eerder aan elkaar verbonden vanuit het oogpunt van een HBO student. Naast dat er studiestakers geïnterviewd worden, zullen er ook interviews gehouden worden onder studenten die volgens de theorie zouden moeten uitvallen, maar toch slagen op het HBO: de successtudenten. Hier is voor gekozen om de samenhang tussen de factoren vanuit twee oogpunten te bekijken. Ook biedt dit de kans om bepaalde strategieën zoals 'acting white' in kaart te kunnen brengen.

Het is daarom van belang respondenten te zoeken die goed met elkaar te vergelijken zijn, dit zodat de uitkomsten gemakkelijker en rechtvaardiger te generaliseren zijn. De respondenten zullen worden geselecteerd op basis van een selectie aan de hand van de attenderende begrippen. Dit is een continu proces: de onderzoeker weet vooraf niet hoe groot de populatie zal zijn. Er worden interviews afgenomen tot aan het moment dat er theoretische verzadiging optreedt. Onder theoretische verzadiging wordt verstaan het moment dat de onderzoeker geen nieuwe informatie meer krijgt van de respondent. De definiëring van de doelgroep wordt nader toegelicht in de volgende paragraaf.

3.2.2 Definiëring doelgroep

Het onderzoek zal worden uitgevoerd onder eerste jaars studenten binnen de Hogeschool Rotterdam. Specifiek is gekozen voor het Instituut voor Bouw en Bedrijfskunde. Dit Instituut biedt een mix tussen bedrijfskundige en technische opleidingen⁵. De Hogeschool Rotterdam is één van de twee hogescholen in Rotterdam. Er studeren ongeveer 30000 studenten aan deze hogeschool. Binnen het Instituut Bouw en Bedrijfskunde starten per jaar ongeveer 850 studenten met een voltijd HBO opleiding. Ongeveer 30% van de startende studenten is van allochtone afkomst. De te interviewen studenten zullen worden geselecteerd aan de hand van woonplaats (concentratiewijk) en studiejaar (eerste jaar).

Naast dat er onderzoek wordt gedaan onder studenten die stoppen met hun opleiding wordt er ook onderzoek uitgevoerd onder studenten die, ondanks dat zij op papier onder de groep uitvallers geschaard zouden kunnen worden, toch slagen op het HBO. Deze studenten worden geselecteerd door navraag te doen bij docenten of ze voldoen aan de omschrijving zoals gegeven in de paragraaf 'attenderende begrippen'. Daarna wordt bekeken of de studenten voldoen aan de overige randvoorwaarden: als woonplaats een concentratiewijk, studiejaar (jaar 2 of hoger) en hun studieprestaties (in het eerste studiejaar minimaal 55 ECTS of meer behaald).

3.3 Onderzoeksmethoden

De informatieverzameling voor dit onderzoek zal plaatsvinden met behulp van interviews. Er zijn vele manieren om interviews te structureren. Patton (2002) beschrijft er vier: variërend tussen

---

⁵ Dit zijn de opleidingen: Logistiek & Technische Vervoerskunde, Logistiek & Economie, Facility Management, Bouwkunde, Civiele Techniek, Watermanagement, Ruimtelijke Ordening & Planologie.

open en gestructureerd interviews. In dit onderzoek is er gekozen om te werken aan de hand van halfgestructureerde interviews. Voorafgaand aan het afnemen van interviews zijn een aantal onderwerpen vastgesteld en deze zijn samengevoegd in een topiclijst (zie bijlage 1). Deze topiclijst is de leidraad voor de geformuleerde interviewvragen. De topiclijst dient als checklist tijdens de interviews, om zeker te stellen dat met iedere respondent dezelfde onderwerpen zijn besproken. De interviewlijst zorgt er voor dat aan iedere respondent dezelfde basisvragen gesteld worden. Op deze basisvragen kan de onderzoeker doorvragen. Door te werken met topiclijsten krijgt ieder thema dezelfde insteek, maar er is wel de mogelijkheid om 'respondent-specifiek' door te vragen en inzicht te krijgen in de situatie van de respondent. Indien een respondent het initiatief neemt in het interview en veel informatie verstrekt kan de topiclijst gebruikt worden om structuur te houden, en is de interviewlijst minder nodig om het gesprek vorm te geven.

Er zijn twee interviewlijsten gemaakt: interviewlijst 1 is voor studenten die hun studie staken, en interviewlijst 2 is voor studenten die wel succesvol zijn. Voor beide interviewlijsten is dezelfde topiclijst de basis voor het gesprek.

3.3.1 Selectie van respondenten

Zoals eerder al genoemd wordt er in dit onderzoek gewerkt aan de hand van doelgroepselectie: studenten zijn geselecteerd omdat zij voldeden aan de vooraf opgestelde criteria. De doelgroep is tot stand gekomen door op basis van de theorie een specifiek veld te beschrijven. De respondenten zijn geselecteerd op basis van een aantal attenderende begrippen en de randvoorwaarden. Dit was een continu proces, de onderzoeker wist van tevoren niet hoe groot de populatie zou zijn. Er zijn interviews afgenomen totdat theoretische verzadiging optrad. Dit houdt in dat de onderzoeker tijdens de interviews geen nieuwe informatie meer ontvangt van de respondent.

3.3.2 Achtergrond informatie interviews

In totaal zijn er 24 interviews afgenomen bij 24 verschillende respondenten. Er zijn 12 interviews afgenomen onder studiestakers, en 12 interviews onder successtudenten. De respondenten vertegenwoordigen de acht opleidingen van het Instituut voor Bouw- en Bedrijfskunde van de Hogeschool Rotterdam. Ook is er een mix tussen het aantal MBO-ers, havisten en VWO-ers die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek, die te vergelijken is met de instroom van vooropleidingen binnen de opleidingen. Alle respondenten vallen binnen de leeftijdscategorie

van 17 tot 23 jaar en studeren (of hebben gestudeerd) aan de Hogeschool Rotterdam en zijn woonachtig in een concentratiewijk.

De succesvolle respondenten zijn merendeels aangedragen door collega-docenten die hen typeerden als 'successtudent'. Ook is er bij de selectie van de successtudenten sprake geweest van het sneeuwbaaleffect: bepaalde respondenten zijn benaderd door de onderzoeker op advies van andere respondenten. De studiestakers zijn geselecteerd op het feit dat zij met hun studie staakten en hierdoor in aanmerking kwamen voor een 'exit-gesprek'. Na controle door de onderzoeker of de studiestaker in het profiel van het onderzoek paste, is er een afspraak gemaakt voor een interview. In totaal zijn er 13 successtudenten benaderd voor een interview, één student heeft bedankt voor het interview: het onderwerp gezin van herkomst in combinatie met studiesucces lag gevoelig voor hem. Er zijn in totaal 12 studiestakers benaderd, en deze hebben allemaal direct ingestemd met een interview.

Alle interviews vonden plaats op de Hogeschool Rotterdam. De succesvolle respondenten namen ruim de tijd voor de interviews en vonden het leuk om over hun studie, vrienden en ouders te vertellen. Deze interviews duurden een uur tot anderhalf uur. De studiestakers hadden soms wat meer aanmoediging nodig om hun verhaal te doen. Deze interviews varieerde in tijd tussen de vijfenveertig minuten en een uur.

In de onderstaande tabel 7 is de achtergrondinformatie van de respondenten verwerkt. De namen zijn geanonimiseerd. In de tabel is verschillende informatie over de respondent gecombineerd om een zo breed mogelijk beeld te geven over de achtergrond van de geïnterviewde. In de tabel is de woonwijk, het geslacht, het opleidings- en werkniveau van de ouders, de etniciteit opgenomen en wordt aangegeven of de respondent in de categorie succesvol of staker valt.

Onder het opleidingsniveau laag wordt geen opleiding tot een afgeronde MBO opleiding gerekend. Onder opleidingsniveau hoog worden HBO-opleidingen en universitaire opleidingen verstaan. Dit geldt ook voor het werkniveau: tot aan MBO werk- en denkniveau wordt gescoord als laag, vanaf HBO werk- en denk niveau als hoog. Indien er een asterisk achter de etniciteit vermeldt staat betekent dit dat de ouder(s) niet in Nederland hun opleiding hebben afgerond, maar in het land van herkomst.

Opvallend is dat in de categorie studiestakers er geen vrouwen aanwezig zijn. Dit is niet bewust gekozen, maar toevallig. Ook meisjes vallen uit, maar de instroom van meisjes is bij de acht

opleidingen van het Instituut voor Bouw- en Bedrijfskunde erg laag, mede door de technische opleidingen. Er zijn wel twee meisjes als successtudent getypeerd. Ook vallen er in de categorie studiestaker meer studenten met als vooropleiding MBO, en één student met vooropleiding VWO. Daarnaast is er een spreiding te zien over de concentratiewijken voor zowel de studiestakers als de successtudenten. Nog een opvallend punt: onder de studiestakers is niemand met een Marokkaanse etniciteit, terwijl er wel Marokkaanse studenten aangeduid worden als successtudent.

Tabel 5. Achtergrondinformatie respondenten

<i>Respondent</i>	<i>Woon- achtig in postcode gebied</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Voor- opleiding</i>	<i>Opleidings- niveau ouders</i>	<i>Werk- niveau ouders</i>	<i>Etniciteit</i>	<i>Categorie</i>
Arshad	3083	Man	HAVO	Hoog	Laag	Surinaams*	Succes
Brian	3075	Man	MBO	Laag	Laag	Nederlands	Staker
Hamid	3034	Man	MBO	Hoog	Laag	Marokkaans*	Succes
Illyeas	3034	Man	MBO	Hoog	Laag	Marokkaans*	Succes
Jeffrey	3039	Man	HAVO	Laag	Laag	Nederlands	Succes
Jody	3022	Man	VWO	Hoog	Hoog	Antiliaans*	Staker
Joost	3082	Man	MBO	Hoog	Hoog	Nederlands	Succes
Laurens	3089	Man	HAVO	Hoog	Hoog	Nederlands	Staker
Marionette	3022	Vrouw	HAVO	Hoog	Laag	Kaap- Verdiaans*	Succes
Lynert	3089	Man	HAVO	Hoog	Hoog	Nederlands	Staker
Monim	3073	Man	HAVO	Hoog	Laag	Marokkaans*	Succes
Nilton	3024	Man	HAVO	Laag	Laag	Kaap- Verdiaans*	Staker
Peter	3083	Man	MBO	Laag	Laag	Nederlands	Staker
Ramin	3024	Man	HAVO	Hoog	Laag	Iraans*	Staker
Remi	3065	Man	HAVO	Hoog	Hoog	Nederlands	Staker
Richard	3082	Man	MBO	Hoog	Hoog	Nederlands	Staker
Salim	3082	Man	HAVO	Hoog	Laag	Marokkaans*	Succes
Sharvien	3083	Man	HAVO	Hoog	Laag	Surinaams*	Succes
Sugy	3068	Man	MBO	Hoog	Laag	Surinaams*	Staker

Suheyla	3022	Vrouw	HAVO	Hoog	Laag	Turks	Succes
Valdemir	3024	Man	HAVO	Laag	Laag	Kaap-Verdiaans	Staker
Victor	3065	Man	HAVO	Laag	Laag	Antilliaans*	Staker
Yusuf	3073	Man	HAVO	Hoog	Laag	Egyptisch	Succes
Zekiye	3073	Vrouw	MBO	Hoog	Laag	Turks*	Succes

Deze tabel zal in hoofdstuk vier verder worden toegelicht en zal als leidraad dienen voor het analyse hoofdstuk.

3.4 Dataverwerking

Na het afnemen van de interviews is de data verwerkt. Dit gebeurde voor beide interviewlijsten. De data is geanalyseerd en gecodeerd en vervolgens zijn er conclusies aan verbonden. Deze stappen hebben plaats gevonden aan de hand van onderstaande structuur:

- De interviews worden letterlijk uitgetypt;
- Uit de teksten worden veldbegrippen geselecteerd.
- Nadat bovenstaande stappen zijn uitgewerkt voor beide interviewlijsten worden de uitkomsten samengevoegd en zullen de volgende stappen worden uitgevoerd:
- Na de selectie van de veldbegrippen worden deze gereduceerd tot kernbegrippen;
- De relatie tussen de kernbegrippen wordt bestudeerd, en hier worden conclusies uit getrokken.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

De data voor dit onderzoek is op systematische wijze verzameld: er is gewerkt met een theoretische selectie voor het selecteren van respondenten en met een topiclijst om de onderwerpen van de interviews te waarborgen. Kwalitatief onderzoek met als onderzoeksvorm het afnemen van interviews kent in het algemeen een hoge mate van validiteit: het meten van wat men wil weten is constant geborgd doordat er continue kan worden doorgevraagd. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van dit onderzoek is lager. De uitvoering wordt immers gedaan door één onderzoeker, en is sterk afhankelijk van de interpretaties van deze persoon. Het is mogelijk dat een andere onderzoeker tot andere interpretaties en analyses zou komen. Bij de totstandkoming van de interviewlijst wel samengewerkt met een andere onderzoeker, dit verhoogt de borging van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid.

Doordat er gewerkt wordt met een topiclijst en interviewlijsten is de intrabeoordelaarsbetrouwbaarheid wel gewaarborgd. De generaliseerbaarheid van dit onderzoek is beperkt doordat er gewerkt wordt in een specifiek veld met een specifieke doelgroep, zelfs in een specifieke stad (Rotterdam). Dit houdt in dat het hoogst haalbare uit dit onderzoek een substantiële theorie is.

4. Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk wordt na aanleiding van de 24 interviews die gehouden zijn de resultaten gepresenteerd. Ook worden in dit hoofdstuk de deelvragen beantwoord:

- **Deelvraag 1.** Hoe ziet het gezin van herkomst van de studiestaker en de successtudent eruit?
- **Deelvraag 2.** Wat zijn de normen en waarden van de peergroup waar de student deel van uit maakt?
- **Deelvraag 3.** Dragen de normen en waarden van de peergroup bij tot zelfuitsluiting van de student binnen het hoger onderwijs?
- **Deelvraag 4.** Welke strategie hanteren (allochtone) studenten die wel slagen op het HBO?

In hoofdstuk vier is er bewust voor gekozen om eerst het verzamelde empirisch materiaal te analyseren en hieruit kernbegrippen te formuleren. Aan de hand van de kernbegrippen zijn er uiteindelijk ideaaltypen opgesteld die bijdragen aan de beantwoording van de deelvragen. In iedere paragraaf is een samenvatting opgenomen van het interview van minimaal één respondent. Daarnaast worden er citaten van andere respondenten gebruikt om het antwoord op de deelvragen te beantwoorden. Hier is voor gekozen omdat op deze manier de kwaliteit van het hoofdstuk analyse optimaal is.

4.1 Het gezin van herkomst

Na de analyse van het verzamelde empirische materiaal zijn een aantal kernbegrippen gedefinieerd. Het **opleidingsniveau van de ouders** met daaraan gerelateerd het huidige **werkniveau** speelt een rol voor de realisatie van het studiesucces van de respondent. Ook de **betrokkenheid van de ouders** bij de schoolcarrière van de student is een belangrijke factor, en ook de rol die ouders vervullen in het mee beslissen in **de keuze voor de opleiding** speelt mee. Als vierde kernbegrip staat in deze paragraaf **informatiekapitaal** centraal, en dan vooral het wel of niet aanwezig zijn van dit begrip binnen het gezin van herkomst. In deze paragraaf is er voor gekozen om eerst een samenvatting te geven van hoe een succesvolle student de vier kernbegrippen ervaart in het dagelijkse leven. Vervolgens worden de begrippen stuk voor stuk toegelicht aan de hand van citaten van respondenten.

Arshad zit momenteel in het tweede jaar van de opleiding Bouwkunde. Hij heeft vorig jaar in één jaar zijn propedeuse gehaald en is daar enorm trots op. Tijdens het interview herhaalt hij dit

meerdere keren. Hij voelt zich ook vereerd dat hij is aangewezen als successtudent. Het is een enthousiaste jongen en zijn kledingstijl past binnen het huidige straatbeeld: wijde broek, grote gymschoenen, petje en hij heeft een grote ketting om zijn nek hangen. Hij is in zijn vrije tijd druk met muziek, vooral in de MC scene (Master of Ceremony: zo noemen veel rappers zichzelf). MC zijn is toch wel echt zijn passie. Hier is hij dagelijks mee bezig, en hij treedt ook regelmatig op als MC.

Hij heeft nog twee oudere zussen en een broer. Zijn oudste zus is meester in de rechten, zijn jongste zus werkt bij een makelaarskantoor en volgt daar intern een opleiding. Zijn broer werkt bij de Jumbo supermarktketen en volgt daarnaast in deeltijd een HBO opleiding. Zijn ouders zijn geboren in Suriname en hebben daar een opleiding gevolgd te vergelijken met HBO niveau in Nederland. Zij zijn ruim twintig jaar geleden naar Nederland verhuisd om hun kinderen een betere toekomst te geven. **Zelf werken zij momenteel onder hun niveau:** zijn moeder werkt in de thuiszorg en zijn vader is werkzaam in een productiebedrijf. Ondanks dat zijn ouders nu niet op hun opleidingsniveau werken geeft Arshad wel aan dat zij meer kennis hebben. En dat zij ook waarde hechten aan het bezoeken van musea, het volgen van het journaal en het lezen van de krant. Zoals hij het zelf noemt: de dingen die in de wereld spelen bijhouden. Hij vertelt dat zijn ouders onderwijs heel belangrijk vinden. Hij geeft zelf aan dat hij op dit onderwerp zeer streng is opgevoed:

“Mijn ouders vinden het heel belangrijk. Qua dat ben ik heel streng opgevoed. Mijn ouders hebben altijd gezegd, mijn moeder vooral, die zei altijd tegen mij dat mijn papiertje dat is mijn eerste vrouw. Dus dat zegt al wel weer genoeg over hoe belangrijk zij dat vinden. “ (Arshad, successtudent).

Ook geeft hij aan dat zijn ouders keihard moeten werken voor hun geld, en dat hij soms ziet hoe oneerlijk de samenleving kan zijn. Zijn ouders geven hem dan ook de boodschap mee dat hij er voor moet zorgen dat hij een voorsprong heeft op de rest, en dat hij er voor moet zorgen dat hij degene is die het voor het zeggen heeft in zijn toekomstige baan. Toen het gesprek op zijn studiekeuze kwam gaf Arshad aan dat zijn ouders hem van jongs-af-aan hebben gestimuleerd om dingen te doen die hij leuk vindt. Hij geeft zelf aan dat hij een creatief persoon is, die graag tekent en als voorbeeld geeft hij dat zijn ouders hem kleurpotloden gaven voor zijn verjaardag. Volgens hem was zelfontplooiing belangrijk binnen het gezin. **Zijn ouders stimuleren hem om zelf uit te vinden waar hij goed in is**, en ook zelf af en toe een keertje te struikelen. Hij spreekt vol lof over zijn ouders en de opvoeding die hij genoten heeft.

Bij de **keuze van een studie** hebben zijn ouders hem ook geholpen. Hij was vrij om naar het conservatorium te gaan en verder te gaan met muziek, maar zijn ouders hebben hem laten nadenken over wat er zou gebeuren als hij als artiest weinig platen uit zou brengen. Dit heeft hem doen besluiten om voor Bouwkunde te kiezen. Hier kan hij zijn passie voor tekenen in kwijt en zoals hij zelf aangeeft zijn er duizend manieren binnen de Bouwkunde om iets op te lossen, en dat spreekt hem aan in het vak. Zijn ouders staan volledig achter zijn keuze omdat ze weten hoe hij tot de keuze is gekomen en hij ook enorm gemotiveerd is. Daarnaast vinden zijn ouders Bouwkunde een degelijke opleiding waar je later ook iets mee kan: werk vinden.

Op het gebied van financieel en **informatiekapitaal** regelt hij eigenlijk alles zelf. Zijn ouders helpen hem financieel wel een handje, maar zijn opleiding betaalt hij zelf. Voor ondersteuning bij huiswerk, of het aanvragen van studiefinanciering enzovoort heeft hij nooit hulp gevraagd bij zijn ouders. Zijn ouders laten hem dit zelf uitzoeken en dit vind hij ook prima: het is zijn studie en het zijn zaken. Hij vind het fijn omdat hij door deze zelfstandigheid vertrouwen krijgt in het regelen van deze zaken, hij ziet het als een voorbereiding op zijn zelfstandigheid voor over een paar jaar.

In het verhaal van Arshad komen de vier kernbegrippen duidelijk naar voren. Als er gekeken wordt naar tabel 5 (pagina 37) dan is terug te zien dat vooral de ouders van successtudenten een hoog opleidingsniveau hebben genoten, maar momenteel op een lager niveau werken. De kinderen van deze ouders zien onderwijs dan ook als een manier om te stijgen op de sociale ladder: de respondenten willen het later beter voor elkaar hebben dan hun ouders dat nu hebben. Deze ouders hebben vaak een grote stap gemaakt door te emigreren naar Nederland om een betere toekomst te creëren voor hun gezin, die toekomst maken hun kinderen nu waar. Dit komt niet alleen naar voren in het interview van Arshad, maar ook bij de andere respondenten:

“Onderwijs is de manier om een goede baan te krijgen. En ik wil echt niet hetzelfde werk doen als mijn moeder. Zij is schoonmaakster. Dat is hard werken voor heel weinig.” (Marionette, successtudent)

“Mijn ouders werken, maar ik wil het later beter hebben dan zij nu. Zij moeten echt veel en hard werken en hebben bijna niks.” (Zekiye, successtudent)

Uit de samenvatting van het interview en de citaten blijkt dat het gezin van herkomst een belangrijke rol speelt binnen het studiesucces van de respondent. In de volgende subparagrafen zal hier aan de hand van kernbegrippen verder op worden ingegaan.

4.1.1 Betrokkenheid van de ouders

Een ander kernbegrip dat uit de analyse naar voren komt is de betrokkenheid van de ouders. De mate van betrokkenheid van ouders verschilt per respondent en kan grofweg worden opgedeeld in onderstaande categorieën:

- **Zeer betrokken, bijna dwingend:** deze groep ouders controleren bijvoorbeeld dagelijks het huiswerk en vragen na tentamenperiodes aan hun zoon of dochter de cijferlijst te laten zien.
- **Normaal betrokken:** deze ouders praten regelmatig met hun zoon/dochter over de opleiding, tonen interesse in behaalde studieresultaten.
- **Niet betrokken:** er wordt niet of nauwelijks over de opleiding gesproken. Ouders hebben geen idee van wat hun kind uitvoert binnen de opleiding.

De betrokkenheid van de ouders hangt grotendeels ook samen met het opleidingsniveau en het werkniveau van de ouders. Ouders met een hoog opleidingsniveau en een lager werkniveau zijn meer betrokken bij de opleiding van hun kind dan ouders die op hetzelfde niveau werken als dat zij zijn opgeleid. Opgemerkt moet worden dat deze betrokkenheid vooral naar voren komt bij allochtone ouders. Deze ouders zijn vaak net wat meer betrokken bij de studie van hun kind dan autochtone ouders met een vergelijkbaar opleidings- en werkniveau.

De citaten hieronder laten de verschillende mate van betrokkenheid van ouders zien::

“Mijn ouders vragen altijd hoe mijn dag was, weten precies wanneer ik een toets heb en weten inmiddels ook al dat wij ieder kwartaal een cijferlijst krijgen. Die willen ze altijd graag zien. Mijn moeder vraagt ook wel eens of ze mee mag kijken in mijn Osiris. Dat vind ik prima, ik vind het wel fijn dat ik met haar over mijn opleiding kan praten.” (Hamid, successtudent)

“Mijn vader overheert mij voor een toets. Ook vraagt hij iedere dag of ik mijn huiswerk heb gemaakt. Soms moet ik het hem ook laten zien als hij vindt dat ik kort bezig ben geweest.” (Salim, successtudent)

“Mijn moeder heeft niet echt een idee van wat ik voor opleiding doe. Ze vraagt er eigenlijk ook nooit naar. Ik vertel soms wel wat, maar dan zie je haar een beetje wazig gaan kijken en dan weet ik al dat ze mij niet begrijpt.” (Jeffrey, successtudent).

Bij de studiestakers is het merendeel van de ouders betrokken tot niet betrokken bij de opleiding. De studiestakers ervaren de betrokkenheid van hun ouders ook meer als iets vervelends: het gevoel van “waarom bemoeien ze zich met mij?” speelt meer onder de studiestakers dan onder de successtudenten. Successtudenten beschouwen de betrokkenheid als normaal en waarderen het ook. Bij de successtudenten zijn er enkele studenten bij wie de ouders niet betrokken zijn bij de schoolcarrière van hun zoon of dochter. Deze studenten praten vaak met hun broers en/of zussen over school in plaats van met hun ouders. De respondenten ervaren het gebrek aan betrokkenheid van hun ouders niet als een gemis. De respondenten nemen het hun ouders niet kwalijk, er is begrip voor omdat hun ouders niet hoog opgeleid zijn en een andere leefwereld ervaren dan zij.

“Mijn ouders weten niet wat ik op school uitvoer, maar mijn zus gelukkig wel. Zij weet hoe het werkt in de wereld en met haar heb ik over mijn keuze om te stoppen gesproken.” (Victor, studiestaker)

“Samen met mijn broer heb ik open dagen enzo bezocht. Ik weet eigenlijk niet waarom mijn ouders niet zijn meegegaan. Ik doe eigenlijk bijna alles met mijn broer. Aan mijn broer heb ik eigenlijk thuis de meeste steun op het gebied van school.” (Richard, studiestaker)

Uit het verhaal van Arshad is op te maken dat ouders een stimulans zijn voor het studiesucces van hun kind. Het is niet alleen het controleren van huiswerk waardoor de ouders betrokken zijn, maar de ouders van successtudenten praten ook veel vaker over de opleiding met hun kind. In zulke gesprekken geven de ouders duidelijk aan wat hun verwachtingen waren van het studiesucces van hun zoon of dochter:

“Ik had mijn havo opleiding afgemaakt en daarvoor was ik één jaar gezakt en toen had ik het afgemaakt en daarna hebben ze mij heel erg gepusht om gewoon hbo te gaan doen. En ik had er eigenlijk niet meer zo veel zin in. Dus daarna zeiden ze, mijn vader zei: als je niet wilt studeren dan hoef je bij mij ook niet te wonen, dan mag je het zelf gaan uitzoeken, dan mag je gaan werken, dan mag je voor je zelf gaan zorgen. En als je wilt gaan studeren dan help ik je met alles, dan kan je met alles bij me komen. Dus dat vind ik wel heel prettig, dat mijn ouders er echt achterstaan.” (Monim, successtudent)

De respondenten vinden deze steun fijn: het geeft hen het idee gewaardeerd te worden door hun ouders en ze willen hen niet teleurstellen. De ouders van studiestakers gaan dergelijke gesprekken niet aan met hun kinderen. Ook niet als de respondent zelf probeert een gesprek met de ouders aan te gaan over de opleiding:

“Mijn vader spreek ik eigenlijk weinig: hij werkt heel de dag, tot 's avonds laat. Als ik thuis kom wil ik wel eens iets over school vertellen, maar mijn moeder zegt altijd dat ze het toch niet begrijpt en dat het allerbelangrijkste is dat ik het naar mijn zin heb.”

(Remi, studiestaker)

Dit gevoel van weinig betrokkenheid van de ouders leidt er toe dat de respondenten makkelijker de keuze nemen om te stoppen met de opleiding. Hun idee over onderwijs is onverschilliger dan bij studenten wier ouders betrokken tot zeer betrokken zijn bij de opleiding.

4.1.2 Studiekeuze

In navolging van de betrokkenheid van de ouders bij de studie van hun zoon of dochter speelt ook de mening van de ouders in de studiekeuze een rol in de analyse van het materiaal. In het interview van Arshad kwam naar voren dat zijn ouders betrokken waren bij zijn studiekeuze en deze accepteren en aanmoedigen. Dit geldt niet voor alle ouders. Wederom zijn het vooral de ouders van successtudenten die betrokken zijn geweest bij de studiekeuze van hun kind. Dit vertaalt zich in het samen bezoeken van open dagen, het doornemen van voorlichtingsmateriaal van opleidingen en het gesprek aan gaan over keuze die gemaakt moet worden. Ook wordt er door de betrokken ouders aandacht besteed aan of de keuze een gedegen baan oplevert of niet. Gesteld kan worden dat de betrokken ouders van de succesvolle studenten wat meer traditioneel naar opleidingen kijken.

“De eerste vraag die mijn moeder stelde toen ik vertelde dat ik Logistiek ging studeren was: hoe groot is de kans op een baan? Dat vindt zij het meest belangrijk.” (Zekiye, successtudent)

“Ik mocht iedere studie die ik wilde, als ik er later maar een goede boterham mee kan verdienen (lacht). Ik denk niet dat mijn ouders het leuk zouden vinden als ik bijvoorbeeld Vrijtijdsmanagement zou gaan studeren. Ik wil zelf ook een opleiding volgen waar je zeker van weet dat je werk kan vinden.” (Illyeas, successtudent)

Bij ouders die minder betrokken zijn bij de opleiding van hun kind is terug te zien dat zij het minder belangrijk vinden dat de opleiding toegang geeft tot een goede toekomst. Deze ouders vinden het belangrijker dat hun kind een leuke tijd heeft binnen de opleiding, iets doet waar hij/zij plezier in heeft. Of de studie leidt tot een goede baan komt op de tweede plaats.

“De eerste keer dat ik gestopt was vond mijn moeder dat wel jammer, maar daarna zag ze ook van als ik het niet leuk vindt dan ja.. dan kan ik beter stoppen als ik iets ga doen wat ik heel mijn leven niet leuk vindt dan schiet het ook niets op.” (Valdemir, studiestaker)

“Mijn ouders hebben eigenlijk geen invloed gehad op mijn studiekeuze. Ik heb eigenlijk alles zelf uitgezocht en bekeken en toen besloten aan welke opleiding ik zou beginnen.” (Peter, studiestaker).

De ouders van successtudenten (die voor het merendeel van allochtone afkomst zijn) stimuleren hun kinderen om voor een goed aangeschreven opleiding te kiezen. Dit is ook terug te zien in de instroom van de opleidingen. Bij ‘populaire’ of ‘nieuwe’ opleidingen zoals Watermanagement zijn relatief weinig tot geen allochtonen studenten. Terwijl bij de ‘ouderwetse’ of meer traditionele opleidingen zoals Bouwkunde, Commerciële Economie, Accountancy de populatie allochtone studenten veel groter is. Deze uitkomst sluit aan bij de theorie die Jenissen (2007) hierover schetst: vooral allochtone studenten kiezen hun opleiding op basis van de rationele keuzetheorie: het kiezen van een opleiding als investeringsbeslissing.

4.1.3 Informatiekapitaal

Opvallend uit het interview met Arshad is het gebrek aan informatiekapitaal wat hij indirect aangeeft. Hij heeft zelf alles betreffende de aanvraag van studiefinanciering en de inschrijving bij de opleiding. Arshad ervaart het gebrek aan kennis van zijn ouders over deze zaken niet als gebrek. Opvallend is wel dat het gemis aan informatie en/of cultureel kapitaal ook naar voren komt bij andere respondenten:

“Ik probeer echt alles te vragen aan de leraren of aan klasgenoten om mij heen want als ik het aan mijn ouders vraag... Die gaan het volgens mij nooit begrijpen” (Salim, successtudent)

“Mijn moeder heeft sowieso geen verstand van school, dus het is gewoon mijn opleiding en het is echt mijn ding. Ik zoek alles uit en neem zelf het initiatief om de DUO te bellen en vragen te stellen” (Suheyla, successtudent)

“Niemand helpt mij, ik sta er helemaal alleen voor” (Yusuf, successtudent)

Het gemis aan informatiekapitaal kan verklaard worden uit het feit dat de allochtone ouders niet of slecht bekend zijn met de regels en gewoonte rondom studeren in Nederland doordat zij of een opleiding in het buitenland hebben gevolgd, of geen opleiding hebben gevolgd.

Uitgaande van bovengenoemde factoren kunnen de kernbegrippen voor het gezin van herkomst samengevat worden in een typologie, zie tabel 6. Onder het opleidingsniveau laag wordt geen opleiding tot een afgeronde MBO opleiding. Onder opleidingsniveau hoog worden HBO-opleidingen en universitaire opleidingen verstaan. Hetzelfde geldt voor het werkniveau: tot aan MBO werk-en denkniveau is laag, vanaf HBO werk-en denk niveau is hoog.

Tabel 6. Typologie gezin van herkomst

Ideaaltypen voor het gezin van herkomst	
<i>Opleidingsniveau en werkniveau ouders</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Hoogopgeleide ouders met een laag werkniveau stimuleren hun kind meer om succesvol te zijn. - Laag opgeleide ouders zijn sneller tevreden met het behaalde niveau van hun kind. - Hoogopgeleide ouders die ook een hoog werkniveau hebben
<i>Betrokkenheid van ouders bij het onderwijs</i>	<p>Sommige gezinnen zijn sterk betrokken bij het studiesucces. De betrokkenheid is op te delen in drie categorieën:</p> <p>Zeër betrokken, bijna dwingend: deze groep ouders controleren bijvoorbeeld dagelijks huiswerk en vragen na tentamenperiodes cijferlijsten aan hun zoon/dochter.</p> <p>Normaal betrokken: praten regelmatig met hun zoon/dochter over de opleiding, tonen interesse in behaalde resultaten.</p> <p>Niet betrokken: er wordt thuis niet of nauwelijks over de opleiding gesproken. Ouders hebben geen idee van wat hun kind uitvoert binnen de opleiding.</p>
<i>Aanwezigheid informatiekapitaal</i>	Bij veel gezinnen is er weinig tot geen informatiekapitaal aanwezig. Dit kan leiden tot belemmeringen in het studiesucces van de student.

Als antwoord op de eerste deelvraag kan het volgende worden geformuleerd: het gezin van herkomst speelt een belangrijke rol in het studiesucces van de student. Als de gegevens uit tabel 5 (pagina 37) er bij worden gepakt dan is samen te vatten dat voornamelijk de studiestakers uit een gezin komen met een hoog opleidings-en werkniveau en dat de successtudenten uit gezinnen komen waarbij het opleidingsniveau hoog is, maar het werkniveau laag.

Opvallend punt uit de interviews is dan ook dat de ouders van studiestakers onderwijs belangrijk vinden, en meer betrokkenheid tonen naar hun zoon of dochter toe over de opleiding. De ouders van studiestakers zijn in de regel minder betrokken. **Juist de gezinnen waarbij de moeder of**

vader in het buitenland een hoge opleiding hebben gevolgd, maar nu na immigratie naar Nederland op een lager niveau werken dan hun opleidingsniveau stimuleren hun kinderen extra om succesvol te zijn binnen het onderwijs. Dit is vooral terug te zien in de betrokkenheid van de ouders, zoals al eerder in deze paragraaf uiteen is gezet. Ook de rol die de ouders spelen bij de studiekeuze hangt samen met de betrokkenheid van de ouders.

Voorals ouders van allochtone afkomst die niet in Nederland een hoge opleiding hebben gevolgd maar in het land van herkomst en momenteel op een lager niveau werken vinden het belangrijk dat hun kind een gedegen opleiding volgt. Dit is een opvallende uitkomst uit de interviews. Maar sluit ook aan bij de theorie: deze ouders willen hun kinderen behoeden voor neerwaartse mobiliteit. De betrokkenheid van deze ouders is dan ook hoog, net zoals het cultureel kapitaal wat zij hun kinderen mee geven. Het cultureel kapitaal bij studiestakers is minder aanwezig. Het informatiekapitaal ontbreekt alleen vaak, bij bijna alle respondenten. Dit is te verklaren doordat immigranten minder tot niet bekend zijn met het Nederlandse schoolsysteem en het aanvragen van studiefinanciering enzovoort. Bij ouders die minder betrokken zijn bij de studie van hun zoon of dochter is terug te zien dat zij het vooral belangrijk vinden dat de student het leuk vindt op de opleiding.

Deze vier begrippen sluiten voor een groot deel aan bij de literatuur uit het theoretisch kader. Zo geven Kloosterman en De Graaf (2009) aan dat het sociaal milieu van invloed is op studiekeuze: vooral hoogopgeleide ouders willen hun kinderen behoeden voor neerwaartse mobiliteit. Dit is terug te zien in de ondersteuning in studiekeuze: hoogopgeleide allochtone ouders stimuleren hun kind om een traditionele opleiding te kiezen die garantie geeft op een goede toekomst. Ook Bourdieu (1973) geeft met zijn theorie over het cultureel kapitaal de invloed van de ouders weer. Volgens Bourdieu zijn ouders uit lagere sociale klassen niet in staat hun kinderen voldoende financieel en cultureel kapitaal mee te geven om te kunnen functioneren binnen het hoger onderwijs. Het financiële en culturele kapitaal wordt niet zo zeer gemist, het informatiekapitaal zoals Veenman (1996) verwoord wel.

4.2 De normen en waarden van de peergroup

In de voorgaande paragraaf is een beeld geschetst van het gezin van herkomst van een HBO student. In deze paragraaf zal wederom een ideaaltypen geformuleerd worden aan de hand van het empirisch materiaal. In deze paragraaf worden de normen en waarden van de peergroup uiteen gezet. Er staan een viertal kernbegrippen centraal. Zo wordt er ingegaan op de mate van

aanwezigheid van de **straatcultuur** binnen de peergroup en **in welke mate de peergroup onderwijs belangrijk vindt**. Hiermee samenhangt het **opleidingsniveau van de peergroup** en tot slot **welke rol de normen en waarden van de peergroup spelen om te besluiten te stoppen met het volgen van onderwijs**. Deze kernbegrippen zullen in deze paragraaf verder worden uitgewerkt en onderbouwd worden met citaten en samenvattingen van interviews van respondenten.

4.2.1 De relatie van de woonwijk met de peergroup

De respondenten zijn mede geselecteerd op basis van hun woonwijk: een concentratiewijk. Hier is voor gekozen omdat verondersteld wordt dat in deze wijken er stadsinvloeden aanwezig zijn die de vorming van de straatcultuur mogelijk maken. Uit de interviews met de respondenten komt echter naar voren dat de peergroups de wijk overstijgen: de groepen bestaan uit leden die uit verschillende Rotterdamse wijken afkomstig zijn. In veel gevallen zijn er ook leden die niet in een concentratiewijk wonen lid van de peergroup. De bindende factor van deze peergroups is dan ook niet de wijk, maar bijvoorbeeld een sportvereniging, familie of een muziekstroming. Slechts op één respondent stond de wijk centraal in de vorming van de peergroup. Deze peergroup bestond alleen uit personen uit dezelfde wijk.

4.2.2 Peergroups

Over de peergroups van de respondenten kunnen een aantal algemene opmerkingen worden gemaakt:

- De groepen bestaan uit een mix van etniciteiten;
- De groepen bestaan uit leden die in verschillende wijken wonen;
- De groepen bestaan uit drie tot vijf leden (hechte vrienden), maar veelal gaan de respondenten met grotere groepen om.
- Een aantal groepen zijn ook qua geslacht gemengd, maar in de meeste gevallen gaan jongens met jongens om en meisjes met meisjes;
- De peergroups kennen geen leider, wel heeft iedere peergroup één of twee initiatiefnemers: leden die voorstellen doen om ergens af te spreken of ergens naar toe te gaan;
- Twee respondenten noemde als hechte vrienden familieleden, en zij gaan verder ook alleen om met familieleden en hebben geen vrienden buiten de familie om.

Om een beter beeld te vormen bij hoe een peergroup er uit ziet wordt er in deze subparagraaf aan de hand van de vier genoemde kernbegrippen een samenvatting gegeven van het interview met een successtudent (Yusuf) en een studiestaker (Brian) om zo een gedetailleerd beeld te beschrijven van de gehanteerde normen en waarden van hun peergroup en hoe zij dit ervaren. Verderop in deze paragraaf worden de kernbegrippen verder toegelicht.

Yusuf zit momenteel in zijn tweede jaar van de opleiding Logistiek en Economie. Hij staat binnen de opleiding onder de docenten bekend als een rustige jongen. Hij heeft vorig jaar zijn propedeuse behaald. Hij woont samen met zijn moeder in Rotterdam. Zijn vader woont afwisselend in Egypte en in Nederland en daar heeft hij regelmatig contact mee.

*Hij heeft op school een goede vriend waar hij veel mee om gaat, maar die woont niet in de buurt van zijn ouderlijk huis. Met deze jongen spreekt hij eigenlijk alleen op school af: om samen huiswerk te maken of aan project te werken. Buiten school gaat hij met jongens uit de buurt om. Zijn vriendengroep thuis bestaat uit jongens met verschillende etnische achtergronden: Marokkanen, Turken, Somaliërs en Spanjaarden. Hij gaat met deze jongens om omdat ze uit de buurt komen, en anders heeft hij niemand om iets mee te doen in de avonden en weekenden. **Met deze jongens 'chilt' hij vooral en ze zien elkaar bijna iedere dag.** Ze hebben een hangplek zoals hij dat zelf noemt: een paar bankjes waar ze altijd zitten. En er is een buurthuis wat 's nachts altijd open is waar ze terecht kunnen als het slecht weer is. Buiten is de wereld anders verteld hij: hij is dan nog wel beleefd naar ouderen toe, maar onder deze vrienden moet hij zich wat agressiever opstellen, anders telt hij binnen zijn vriendengroep niet mee. **Binnen zijn vriendengroep wordt straattaal gesproken**, en Nederlands. Maar door de vele etniciteiten is straattaal makkelijker: het is de taal die zij allemaal even goed beheersen. Geld is erg belangrijk voor zijn vriendengroep. Yusuf zegt hier het volgende over:*

“Geld is alles daar bij hun. De gemiddelde schoenen van hun zijn zeker driehonderd euro. Als je iemand met kleding buiten ziet lopen, gewoon niveau twee, dan zie je zeker al een waarde van achthonderd euro. Kan wel.” (Yusuf, successtudent)

Op de vraag hoe zijn vrienden aan het geld komen antwoordt hij in eerste instantie ontwijkend. Na wat doorvragen vertelt hij dat zijn vrienden wel eens wat bijverdienen door drugs te dealen op straat, of klusjes voor andere dealers uit te voeren. Yusuf geeft aan dat hij dat zou zelf die wereld ook zou kunnen instappen, als hij dat zou willen:

“Niemand vraagt het aan niemand. Als je het echt wilt moet je gewoon. Ja ik ook wel

bepaalde mensen, als ik er in wil, dan ben ik er zo in. Is geen probleem voor mij. Maar ik ga er niet in.” (Yusuf, successtudent)

Yusuf geeft aan dat hij het niets vindt en er uit principe niet aan mee doet. Volgens hem verpest je zo iemands leven door drugs te dealen. Voor de politie is hij niet bang. Volgens hem worden zulke jongens toch niet gepakt omdat het kleine jongens zijn.

Het opleidingsniveau van de vrienden waar hij veel mee om gaat is laag. De meerderheid volgt een MBO niveau 1 of 2 opleiding, eentje doet niveau 4. En er is een jongen die op het VWO zit. ***Zijn vrienden vinden school kut.*** Yusuf geeft in het interview een voorbeeld van een jongen uit de vriendengroep die eigenlijk vaak naar school moet. Maar die jongen neemt heel vaak vrij. En dat terwijl hij op niveau 1 een opleiding volgt. Volgens Yusuf is dat niveau echt enorm simpel, je hoeft alleen maar wat opdrachten te maken en meer is het niet. Maar zelfs daar zijn deze vrienden eigenlijk te lui voor. Ze willen liever niets doen. Yusuf niet. ***Zijn vader houdt hem voor dat een opleiding de sleutel is tot een goede toekomst. En die toekomst wil hij.*** Hij wil weg uit de buurt waar hij nu woont, vindt het een pauperwijk zoals hij het zelf noemt, en hij ziet ook niet veel toekomst in zijn huidige vriendengroep die hij thuis heeft. Hij wil een goede baan vinden zodat hij later goed voor zijn gezin kan zorgen. Hij neemt zijn schoolvriend of andere klasgenoten overigens nooit mee naar huis. Voor die wijk schaamt hij zich een beetje en hij wil liever niet dat zij weten hoe hij thuis moet ‘overleven’. En wat voor andere Yusuf hij dan moet zijn dan hij op school is.

In het verhaal van Yusuf komt duidelijk naar voren dat zijn vrienden zich aangetrokken voelen tot de straatcultuur en weinig op hebben met onderwijs. Zij zien de meerwaarde van onderwijs op hun toekomst niet in en keren zich tegen de schoolcultuur. Toch is Yusuf succesvol omdat hij voor zichzelf een duidelijk doel heeft en zich niet van zijn pad laat brengen door zijn vrienden. In het interview met Yusuf kwam naar voren dat hij een leidende rol speelt binnen zijn vriendengroep. Hij heeft een bepaalde status verkregen, mede doordat hij nu het HBO volgt, waardoor hij de mogelijkheid heeft zijn eigen plan te trekken binnen zijn vriendengroep. In de interviews met respondenten kwam regelmatig naar voren dat jongeren hun idee over onderwijs delen met hun vrienden. Zoals in het verhaal van Brian (studiestaker):

Brian is na afronding van zijn MBO opleiding in september 2010 gestart aan een logistieke opleiding. Hij heeft besloten zich voor 1 februari 2011 uit te schrijven. De opleiding is toch te theoretisch: hij is meer een man van de praktijk en hij is dat leren eigenlijk wel zat. Hij wil wel verder doorgroeien op het gebied van diploma’s. Met alleen een MBO diploma kom je niet ver is

*hij van mening. Maar het HBO past nu ook niet bij hem. Hij wil gaan werken en binnen een bedrijf cursussen gaan volgen om zo hogerop te komen. **Brian vindt onderwijs belangrijk, en zijn vrienden zien het ook als een manier om verder te komen in het leven. Alleen zijn het wel allemaal praktijkgerichte personen en gaat leren ze niet heel makkelijk af.***

*Zijn vriendengroep bestaat uit verschillende groepjes: hij heeft een vast iemand waarmee hij concerten bezoekt en een paar jongens waar hij mee naar de kroeg gaat. Zelf noemt hij het geen brede vriendengroep, maar wel eentje met trouwe vrienden. Hij kent ze al jaren en heeft ze zelf uitgekozen, de meeste kent hij via school. **Zijn vrienden hebben allemaal een MBO niveau 3 of 4 opleiding afgerond.** Momenteel hebben al zijn vrienden werk op hun opleidingsniveau, maar twee van hen gaan volgend jaar naar het HBO om een extra papiertje te halen. Ze zien elkaar vrijblijvend: niet dagelijks of wekelijks, maar wanneer ze zin hebben om af te spreken. Volgens Brian komt dit omdat iedereen zo zijn eigen dingetjes heeft als werk, familie, relatie enzovoort. Dan blijft er niet zo veel tijd over om met elkaar af te spreken. Ze wonen wel allemaal bij elkaar in de buurt. **Zijn vrienden vinden onderwijs wel belangrijk, maar zij vinden zichzelf vooral ‘mannen van de praktijk’.** Ze zijn goed met hun handen, en werken hard maar theorie leren en in de schoolbanken zitten vinden ze maar niks: ze willen liever bezig zijn met de praktijk. Brian en zijn vrienden zijn bekend met de term straattaal maar spreken het zelf niet. Ook hangen ze niet op straat, ze spreken met elkaar bij iemand thuis af of in de kroeg. **Hij vindt straathangers maar raar en vooral ook nutteloos. Waarom buiten in de kou en regen gaan zitten en mensen lastig vallen als je ook binnen kan zitten?** Ook vindt hij straattaal dom klinken:*

“Wij praten gewoon Nederlands. Dat straattaal is echt niks. Die dat spreken geven Rotterdam een slechte naam (lacht)” (Brian, studiestaker)

Hij herkent het ‘toffe gedoe’ zoals hij de hangjongeren omschrijft wel, maar hij vindt dat het allemaal een beetje overtrokken wordt. Volgens hem wordt Rotterdam slecht in de publiciteit gezet, dat het er gevaarlijk zou zijn vanwege als die jongeren op straat. Hij ziet dat zelf anders. Hij heeft er niets mee, en voelt zich ook niet onveilig in de stad. Brian geeft aan dat hij zelf nooit de behoefte heeft gehad om ‘tof’ te doen. Doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg is zijn motto.

Met het tonen van de samenvattingen van de interviews van Yusuf (successtudent) en Brian (studiestaker) worden twee uiterste in de samenstelling en omgang met peergroups toegelicht. Yusuf gaat bijna gedwongen met zijn vrienden om, omdat hij anders niets te doen heeft in zijn

vrije tijd. Van alle respondenten is hij ook de enige van wie de vriendengroep gevormd wordt door personen uit zijn woonwijk. De andere peergroups kennen ook leden van buiten de wijk. De bindende factor is dan niet de woonwijk maar bijvoorbeeld een sportvereniging of een muziekstroming of familiebanden.

Brian heeft zijn vrienden zelf gekozen en ziet hen minder vaak. Yusuf's vrienden vinden onderwijs echt niet belangrijk en hij zet zich daar tegen af. Overigens is de vriendengroep van Yusuf een uitzondering binnen dit onderzoek en dan vooral in de mate waarin de straatcultuur binnen de peergroup aanwezig is. De normen en waarden van de peergroup van Brian zijn representatief voor zo goed als alle respondenten. Binnen de peergroup van Yusuf is de straatcultuur overmatig aanwezig. Of de straatcultuur aanwezig is binnen de peergroup of niet wordt in paragraaf 4.2.5 dieper op ingegaan.

4.2.3 De mate waarin de peergroup onderwijs belangrijk vindt

Als er gekeken wordt naar de inhoud van de interviews dan komt duidelijk naar voren dat Brian's vrienden het eens zijn het met elkaar: onderwijs is belangrijk, maar zij willen een hoger opleidingsniveau bereiken door in de praktijk bezig te zijn in plaats van in de schoolbanken te zitten. De overige respondenten geven aan dat hun vriendengroep positief staat tegenover onderwijs:

“...De andere jongens zijn misschien wat losser daar in, maar die vinden wel dat onderwijs belangrijk is. Ja, die hebben misschien wat minder discipline dan ik heb, maar goed, iedereen in zijn eigen mate zeg maar vindt onderwijs belangrijk” (Sharvien, successtudent)

De studenten hebben allemaal een toekomstbeeld dat gerelateerd is aan het volgen van onderwijs, ook de studiestakers. Zij zien het belang van onderwijs in, en willen ook wel ooit een diploma halen. Dit moment is alleen niet het juiste voor hen om onderwijs te volgen. Zoals is terug te zien in de samenvatting van het interview met Brian. Aangegeven wordt ook dat geld wel belangrijk is in het leven van de respondenten, maar dat vooral de toekomst belangrijk is en een goede toekomst wordt mede bereikt door het volgen van onderwijs. Dit werd er gezegd over het onderwerp:

“Ik zie onderwijs als de stamboom van het leven.” (Ramin, studiestaker)

*“..Maar mijn vader zegt altijd: je kan beter 100 euro neerleggen en met plezier naar je werk gaan dan dat je bakken met geld verdient en elke dag thuis komt van ‘gadver’.
Geld is niet belangrijk, doen wat je leuk vindt wel.” (Peter, studiestaker)*

“ Zonder onderwijs moet je hard werken volgens mij voor weinig.” (Valdemir, studiestaker)

“Ik heb al MBO afgerond en vind HBO wel een mooie berg er bovenop” (Illyeas, successtudent)

Over het algemeen wordt onderwijs belangrijk gevonden door de respondent en staan ook de leden van de peergroup positief tegenover het volgen van onderwijs. Binnen de peergroups varieert het opleidingsniveau tussen MBO niveau 1 tot aan universitair niveau. Niet alleen op het vlak van ethniciteiten is er een mix binnen de peergroups, maar ook op het gebied van opleidingsniveau. Dit sluit enerzijds aan bij de theorie van McNamara Horvat & Lewis (2003) die stellen dat peergroups niet altijd een negatieve invloed hoeven te hebben op het gebied van onderwijs. Ook sluit dit aan bij de theorie dat de straatcultuur meer ervaren wordt door jongeren als een jeugdcultuur dan als een subcultuur. Wellicht is dit ook te verklaren uit het feit dat de peergroup van de respondenten minder te maken hebben met negatieve factoren om een studie te staken van buitenaf zoals beschreven wordt door Wacquant (2007). Vriendengroepen hoeven in Nederland geen bende te vormen om te overleven in hun wijk zoals wel in Amerika het geval is.

4.2.4 Rol van peergroup in het studiesucces

In de voorgaande paragraaf werd aangegeven dat de peergroup in de regel positief staat tegenover het volgen van onderwijs. Het is ook interessant om te bekijken in hoeverre de peergroup de respondent beweegredenen geeft om succesvol te zijn binnen de studie. In hoeverre speelt de mening van de vriendengroep bijvoorbeeld mee in de beslissing om de studie te staken? Eerder is al aangegeven dat de peergroups positief denken over het volgen van onderwijs. Uit de interviews komt naar voren dat de respondenten wel eens met hun vrienden spreken over onderwijs. Het is geen favoriet of dagelijks terugkerend onderwerp van gesprek. De respondenten spreken met hun vrienden vooral over uitgaan, relaties, sport en gaming. School komt wel eens ter sprake, maar het is geen top drie onderwerp van gesprek. De peergroup geeft dan ook geen mening over het studiesucces van de respondent. Als de respondent iets vertelt over zijn of haar opleiding, dan praat de peergroup in zijn/haar straatje en is niet kritisch. Zo ontvingen de studiestakers bijvoorbeeld begrip toen zij hun vrienden vertelde dat zij gingen stoppen met hun studie. Geen enkele respondent gaf aan dat een vriend hem had proberen te overtuigen om toch door te gaan met het volgen van de opleiding. Ook zijn de vrienden niet kritisch op een gekozen opleiding: ook al weten ze niet zo goed wat een opleiding inhoud die een respondent volgt, zijn/haar vrienden steunen hem/haar. Hiermee wordt duidelijk

dat de normen en waarden van peergroup geen beweegredenen geven aan de respondent om een studie te staken, of succesvol te zijn binnen de studie. Er is geen dwang om te stoppen met onderwijs, of juist om onderwijs te volgen. Binnen de peergroup is er wel een beeld over onderwijs, maar onderwijs heeft geen prioriteit.

4.2.5 Aanwezigheid van straatcultuur binnen de peergroup

De respondenten zien het belang in van onderwijs, net zoals dat hun peergroup dat doet. De straatcultuur is bij zo goed als alle vriendengroepen wel aanwezig in de vorm van straattaal en de 'bling-bling' kledingstijl, maar kent geen dwingende rol. Het is geen levensstijl. Dit komt mede doordat de respondenten in verschillende groepen functioneren: in hun peergroup, maar ook op een sportvereniging, binnen de opleiding en bij een bijbaantje. Hierdoor moeten zij zich conformeren aan verschillende normen en waarden en kunnen zij niet altijd straattaal spreken en moeten zij ook wel eens hun kledingstijl aanpassen aan de gelegenheid.

De peergroups luisteren bijvoorbeeld naar Amerikaanse rapmuziek, maar geven wel aan dat het geen realistisch beeld geeft over hoe het leven in elkaar zit. De respondenten zijn bijvoorbeeld allemaal wel bekend met kleine criminele activiteiten, maar dit is illegale handel in DVD's of softdrugs en niet het vermoorden van bendeleden zoals in de rapmuziek wel eens naar voren komt. De peergroups kennen ook geen formele leider, hooguit een informele leider. Veel succesvolle respondenten gaven aan dat zij wel bepalen wat er binnen de peergroup gebeurt en noemen zich een informele leider. Overigens waren er ook een aantal respondenten die niets aangaven over een vorm van leiding binnen een peergroup.

Geconcludeerd kan worden dat de peergroup een vrijblijvende rol speelt in het leven van de respondent, een enkele uitzondering daargelaten. In het theoretisch kader is een beeld geschetst van de straatcultuur. Zo beschrijft Kaldenbach (2004) de straatcultuur als een oppositiecultuur waarbij de leden tegen gezag zijn. De houding is onverschillig. In een ander artikel ondersteunt Van Strijen (2008) deze visie op de straatcultuur. Hij stelt dat de jongeren uit de straatcultuur een wantrouwende starthouding hebben tegen bijna alles en iedereen buiten de groep: in het bijzonder ten opzichte van de burgercultuur. Het wantrouwen komt volgens Van Strijen (2008) voort uit angst voor individuele onmacht en afwijzing. El Hadioui (2010) beschrijft de straatcultuur als een mismatch tussen de schoolcultuur en de cultuur van hun peergroup. Studenten uit concentratiewijken, waar de straatcultuur aanwezig is, zouden vanwege deze mismatch hun studie kunnen staken. Snel geld verdienen en bling-bling vallen ook onder de

straatcultuur: het snelle leven tegenover het saaie leven op school. Deze beschrijving is niet van toepassing op de respondenten uit dit onderzoek. Dit komt mede doordat de respondenten functioneren in verschillende groepen (onderwijs, vrienden, bijbaan, sportvereniging, familie) en zij zich hierdoor regelmatig moeten aanpassen aan verschillende situaties en daardoor ook niet meegezogen worden in de straatcultuur.

Als antwoord op deelvraag twee kan het volgende worden geformuleerd: de peergroup, die vaak uit een mix van etniciteiten bestaat, vindt onderwijs belangrijk, maar zij spelen geen noemenswaardige rol in het studiesucces van de respondent. Er is maar één peergroup die leden kent die allen uit dezelfde wijk komen en waarbij de wijk ook de bindende factor is. De overige peergroups bestaan uit leden uit verschillende wijken. De bindende factor binnen deze groepen is bijvoorbeeld een sportvereniging, een muziekstroming of familie. De straatcultuur is in een enkel geval in grote mate aanwezig binnen de peergroup, maar over het algemeen is er niet of nauwelijks sprake van straatcultuur binnen de peergroup. Hierdoor is het ook niet vreemd dat de peergroup een positieve houding heeft tegenover onderwijs en heeft het volgen van onderwijs geen relatie heeft met de rol die de respondent inneemt binnen de peergroup.

Uitgaande van de eerder gepresenteerde gegevens kan er een ideaaltypen over de normen en waarden van de peergroup geformuleerd worden, zie tabel 7. Onder het opleidingsniveau laag wordt verstaan: geen opleiding tot een afgeronde MBO opleiding. Onder opleidingsniveau hoog worden HBO-opleidingen en universitaire opleidingen verstaan. Een belangrijke graadmeter voor de aanwezigheid van straatcultuur is het spreken van straattaal binnen de peergroup.

Tabel 7. Typologie peergroup.

Ideaaltypen peergroup	
<i>Vrienden & onderwijs</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Over het algemeen vinden de leden van de peergroup onderwijs belangrijk. - Er is binnen de peergroups geen grote afkeer tegen onderwijs en ieder lid is vrij om onderwijs te volgen. Het volgen van onderwijs heeft geen invloed op de rol binnen de peergroup.
<i>Straatcultuur</i>	In een enkel geval was de straatcultuur in grote mate aanwezig binnen de peergroup. In de overige peergroups was er nauwelijks tot geen sprake van de invloed van straatcultuur binnen de peergroup.

4.3 Dragen de normen en waarden van de peergroup bij aan zelfuitsluiting?

Een volgende deelvraag die centraal staat in dit onderzoek is de vraag in hoeverre de normen en de waarden van de peergroup bijdragen aan zelfuitsluiting van de respondent van het onderwijs. In de vorige paragraaf is aandacht besteed aan hoe peergroups zijn vorm gegeven en in welke mate zij onderwijs belangrijk vinden. Deze paragraaf heeft als doel om deelvraag drie te beantwoorden. Uit de analyse van het empirisch materiaal zijn ook voor deze deelvraag een aantal kernbegrippen geformuleerd. Uit de analyse kwam naar voren dat de **leeromgeving** van de student een rol speelt bij het proces van zelfuitsluiting. Dit kernbegrip was in eerste instantie opgenomen in de topiclijst, maar uit de analyse van het materiaal kwam naar voren dat er nog een proces speelt bij de allochtone respondenten: het gevoel van achtergesteld worden binnen de leeromgeving. In de paragraaf over de leeromgeving zal dit aspect ook behandeld worden. Als tweede kernbegrip kwam naar voren de acceptatie van **regels**. Een begrip dat aan de ene kant samenhangt met de leeromgeving, maar ook met de mate waarin de peergroup regels oplegt die bij kunnen dragen tot zelfuitsluiting.

4.3.1 Leeromgeving

In deze alinea zullen twee aspecten van de leeromgeving behandeld worden. Enerzijds het gevoel van achtergesteld worden wat voornamelijk speelt bij allochtone studenten en anderzijds het 'welkom voelen' binnen de opleiding. Uit de analyse komt naar voren het gevoel van vooral allochtone studenten dat zij achtergesteld worden binnen het onderwijs. Zij gaan er bij voorbaat al vanuit dat 'men' tegen 'hen' is vanwege hun afkomst. Dit is iets wat ook onder collega's in het onderwijs wordt ondervonden. Allochtone studenten die een onvoldoende halen voor een vak komen vaker vragen waarom zij een onvoldoende behaald hebben en willen dan ook altijd graag eenzelfde tentamen inzien van een autochtone klasgenoot. Ook voelen zij zich wat vaker aangevallen als ze aangesproken worden op bijvoorbeeld hun gedrag. In dit onderzoek is in de vragenlijst aandacht besteed aan dit verschijnsel om te proberen te achterhalen of dit beeld dat 'wij' tegen 'hen' zijn bijdraagt aan zelfuitsluiting binnen het onderwijs.

Een aantal allochtone studenten heeft ook in het begin het gevoel gehad dat zij achter werden gesteld door docenten op basis van hun huidskleur en/of naam. Echter bleek na doorvragen dat dit gevoel verdween gedurende de tijd dat zij aan de opleiding verbonden waren. Respondenten gaven aan dat zij het lastig vonden om in te schatten of er daadwerkelijk anders met hen wordt omgegaan, of dat het gebeurd omdat zij het verwachten. De allochtone respondenten gaven aan dit een lastige paradox te vinden, en hier liever niet te veel tijd en aandacht aan te

besteden, maar zij zijn zich zeker bewust van deze paradox. Ook buiten de schoolomgeving wordt de respondent met deze paradox geconfronteerd. Deze paradox wordt overigens voor een groot deel gevormd door de aandacht die vooral de media hier aan besteedt. De media categoriseert als snel, of misschien wel altijd, de berichtgeving richting autochtoon of allochtoon. Deze stigmatisering wordt breed uitgedragen door de media en vormen hiermee bij allochtone studenten het idee dat zij 'anders' zijn en in een hokje thuis horen.

In het geval van bijvoorbeeld een stage zoeken is de allochtone student zich wel bewust van het vooroordeel wat kleeft aan een niet-Nederlandse naam en merken ook wel de negatieve kant die daar mee samenhangt:

“Met stage is het wel zo dat wij het e-mailadres gebruiken van de andere jongen met een Nederlandse achternaam. En dat is inderdaad wel bewust omdat het misschien kan afschrikken, een achternaam van buitenlandse afkomst.” (Sharvien, successtudent)

“..en bedrijven zien dan zo'n naam en weten niet wat voor persoon er achter zit.” (Monim, successtudent)

Uit de interviews kwam niet naar voren dat het gevoel wat de paradox oproept leidt tot zelfuitsluiting. Het is een feit waar de respondenten mee hebben leren omgaan, en waar ze hun schouders bij ophalen.

In de vragenlijst is aandacht besteed aan het onderwerp zelfuitsluiting door te toetsen in hoeverre de student zich welkom voelt binnen de opleiding. De meeste studenten voelen zich welkom binnen de opleiding, maar een enkeling niet, of het duurt een paar jaar voordat gevoel van 'welkom zijn' binnen de opleiding er wel is:

“..Misschien ook door mijn huidskleur. Ik ben van mening dat, dat toch wel een klein deel meebepaalt. Dat gevoel had ik de eerste tijd, nu niet meer. Nu ben ik gewoon one of the guys.” (Arshad, successtudent)

“In het begin niet. Je ziet gewoon dat meisje zijn minder bij Bouwkunde dan jongens, maar dat is ook juist het punt dat ik ga bewijzen dat ik het kan halen. Ik heb ook meteen mijn P gehaald, dat bewijst gewoon dat wij het ook goed kunnen.” (Suheylya, successtudent)

De Jong et al. (2002) noemen in hun artikel het model van Tinto als uitleg over sociale integratie onder studenten. Dit model is gebaseerd op het Amerikaanse onderwijssysteem en is ontleend aan een uitwerking van Durkheim's ideeën over integratie. Tinto heeft een analogie ontwikkeld

tussen zelfdoding en studie-uitval. Tinto stelt dat uitval een gebrek is aan normatieve congruentie van de student met de studieomgeving en het gebrek aan sociale integratie van de student binnen de opleiding. Uit de analyse van het empirisch materiaal komt naar voren dat de respondenten, ook de studiestakers, genoeg binding hebben met de opleiding. Gesteld kan worden dat zij voldoende normatieve congruentie hebben met de leeromgeving en dat er daardoor geen sprake is van zelfuitsluiting van de leeromgeving.

4.3.2 Regels binnen en buiten de peergroup

Opmerkelijk is dat zowel de successtudenten als de studiestakers weinig tot geen moeite hebben met de regels binnen de Hogeschool Rotterdam. Ook vinden zij dat er ruimte is om binnen de opleiding en Hogeschool Rotterdam een eigen identiteit te kunnen hebben:

“Ik denk dat de Hogeschool Rotterdam één van de meest tolerante scholen is qua gedragsregels enzo.” (Arshad, successtudent)

“Hier zie je echt veel meer verschil tussen wie naar welke muziek luistert enzo.” (Lynert, studiestaker)

“Ja, ze geven je de ruimte om zelf te bepalen wat je aan doet.” (Monim, successtudent)

Positief aan deze opmerkingen is dat de weerstand vanuit de peergroup tegenover het volgen van onderwijs niet aanwezig is. Dit komt ook al eerder in deze analyse naar voren, in de paragraaf over de normen en de waarden van de peergroup.

Ook is er geen dwang vanuit de peergroup om af te spreken of om zich aan bepaalde regels te conformeren. Een keertje niet aanwezig zijn is geen probleem. Dit gegeven maakt dat de peergroups van de respondenten meer de straatcultuur als jeugdcultuur aanhangen, dan als een daadwerkelijk levensbeschouwing. Respondenten zijn veel minder afhankelijk van de peergroup om succesvol te zijn binnen de maatschappij dan bijvoorbeeld in het werk van Wacquant (2007) wordt beschreven. Ook zonder de peergroup heeft de respondent genoeg kansen om te slagen binnen de samenleving.

Studenten vertonen in de klas wel weerstand tegen de schoolcultuur, zoals al eerder is aangegeven in het theoretisch kader, en kan meer vertaald worden naar wat Willis (1977) de counter-school culture (informal) noemt. Deze weerstand neemt echter geen grote vormen aan zoals genoemd wordt in de omschrijving van straatcultuur door Kaldenbach (2004). Deze conclusie komt ook overeen met wat El Hadioui (2010) beschrijft in zijn artikel. Volgens hem komt de schooltegencultuur zoals hij die omschrijft vooral op lagere niveaus voor en minder

binnen het hoger onderwijs. Ondanks dat de respondenten uit concentratiewijken afkomstig zijn en daardoor de kans aanwezig is dat zij bloot worden gesteld aan de straatcultuur blijkt niet dat dit leidt tot zelfuitsluiting. Dit was ook te verwachten na de uitkomsten zoals gepresenteerd in de paragraaf over de normen en waarden van de peergroup. In tabel 8 worden de kernbegrippen en de conclusies hiervan samengevat.

Tabel 8. Factoren die kunnen leiden tot zelfuitsluiting.

Factoren die kunnen leiden tot zelfuitsluiting	
Leeromgeving	<i>Uit de analyse komt naar voren dat studenten zich welkom voelen binnen de opleiding en binding voelen met de opleiding. Respondenten hebben vaak in het begin wel het gevoel dat zij achtergesteld worden door docenten, maar dit verdwijnt gedurende de tijd dat zij verbonden zijn aan de opleiding. Uiteindelijk vormen de respondenten, ook de studiestakers, voldoende normatieve congruentie met de leeromgeving dat de leeromgeving geen reden geeft aan de respondent om zichzelf uit te sluiten van onderwijs. Er is ook voldoende sociale integratie met de opleiding.</i>
Regels binnen en buiten de peergroup	<i>De respondenten hoeven zich niet te conformeren aan regels vanuit de peergroup om onderwijs bijvoorbeeld te mijden. Er zijn ook geen grote signalen te vinden over het afzetten tegen de schoolcultuur. Hooguit wat kleinere signalen die Willis (1977) de counter-school culture noemt. Deze weerstand leidt niet tot zelfuitsluiting bij de respondenten, ook niet bij de studiestakers.</i>

Als antwoord op deelvraag drie kan er het volgende worden verwoord: de kernbegrippen die uit de analyse zijn geformuleerd dragen niet bij tot zelfuitsluiting van de studiestaker van de opleiding. Er kan geconcludeerd worden dat de reden dat respondenten stoppen met een opleiding geen relatie heeft met het begrip zelfuitsluiting en ook niet veroorzaakt wordt door één van de kernbegrippen. De reden dat respondenten hun studie staken varieert van dat zij het te theoretisch vinden tot aan het feit dat ze geen motivatie meer hebben om te studeren of de opleiding toch niet is wat zij er van hadden verwacht.

4.4 De stakers vs. de slaggers: welke strategieën hanteren de studenten?

Het is opvallend dat studenten die volgens de theorie weinig kans van slagen hebben toch toelaatbaar zijn op HBO niveau. In de theorie wordt er vooral aandacht besteed aan de strategieën die succesvolle studenten hanteren om binnen het Hoger Onderwijs te functioneren. Maar eigenlijk zijn alle studenten die woonachtig zijn in een concentratiewijk en op het HBO studeren moeten strategieën hebben gebruikt dit te realiseren. In deze paragraaf worden de strategieën die door de respondenten gehanteerd worden gepresenteerd. Een aantal

kernbegrippen zullen centraal staan: **acting white, camouflaging en het keuzeproces na de basisschool**. De eerste twee kernbegrippen komen voort uit de interviews met de successtudenten en worden ook samen behandeld in een subparagraaf. Voor het derde kernbegrip is materiaal van alle respondenten gebruikt. Ook in deze paragraaf zal er gebruik worden gemaakt van een samenvatting van een interview en van citaten om uiteindelijk een antwoord op deelvraag vier te kunnen formuleren.

4.4.1 Acting white en Camouflaging

Het begrip van strategieën die gehanteerd worden door successtudenten vindt zijn oorsprong in Amerika waar zwarte studenten overdag in de schoolbanken zaten en netjes meededen met de les, en buitenschool zich aansloten bij (lager opgeleide) vriendengroepen. In het artikel van Fordham & Ogbu wordt de last van ‘acting white’ besproken. Successtudenten moeten de ideale mix vinden tussen goed presteren in het Hoger Onderwijs, en de situatie in hun leefomgeving waar veel vrienden en familie niet hoog opgeleid zijn en de prestatiedrang van de studenten minder goed begrijpen. Fordham & Ogbu noemen dit proces ‘camouflaging’: een strategie van allochtone studenten om hun academische prestaties te verbergen tegenover hun minder academisch succesvolle peers. Interessant is de vraag of dit proces zich ook afspeelt onder studenten in Nederland op het HBO. Uit de interviews met successtudenten komt naar voren dat binnen hun vriendengroep bekend is dat zij studeren, en hier schamen zij zich niet voor. Er wordt eerlijk verteld of er gestudeerd moet worden voor een toetsweek of niet:

“Wij snappen dondersgoed dat we in een samenleving wonen waar we gewoon moeten werken. Brood moet op tafel. Dat kan niet zonder opleiding” (Arshad, successtudent)

“Ja, dat verberg je niet.” (Suheyla, successtudent)

“Bijvoorbeeld tijdens een toetsweek zie je mij niet buiten. Dan ben ik aan het leren. Mijn vrienden noemen mij dan wel nerd, maar dat is meer voor de gein.” (Hamid, successtudent).

“Ja, dan zeg ik: bel me niet, klaar, afgelopen. Jullie horen mij een week niet, en dat begrijpen ze. Dat zijn ze nu wel van mij gewend.” (Zekiye, successtudent)

Er kan gesteld worden dat het begrip ‘camouflaging’ zoals gebruikt door Fordham & Ogbu voor deze HBO studenten niet van toepassing is. Wat wel opvallend is, is dat deze studenten zich vaak anders gedragen op school dan binnen hun vriendengroep. Binnen de peergroup en thuis zijn de successtudenten verbaal meer aanwezig en tonen zij meer initiatief dan in het klaslokaal:

“Hier ben ik echt stil, ga geen discussie aan. Maar bij vrienden doe ik dat wel.” (Salim, successtudent)

“In de klas ben ik toch wel serieuzer dan bij vrienden, daar loop je meer te dollen.” (Sharvien, successtudent)

“Ik ben in de klas wel stiller dan bij mijn vrienden. Misschien omdat je toch een bepaalde indruk wilt achterlaten van: ik kan ook gewoon normaal zijn.” (Marionette, successtudent)

Blijkbaar voelen de successtudenten aan dat zij toch ‘anders’ zijn dan studenten die niet afkomstig zijn uit een concentratiewijk of uit de stad Rotterdam. Eigenlijk vertonen zij het proces van ‘camouflaging’ meer richting de klas dan naar hun vriendengroep. Ook uit het eerdere interview met Yusuf (paragraaf 4.2.2) kwam naar voren dat hij zich schaamt voor de buurt waarin hij woont en nooit iemand van de opleiding mee naar huis neemt. Dit is ook een vorm van omgekeerde ‘camouflaging’. Het begrip zoals Fordham en Ogbu het presenteren komt voort uit Amerikaanse studies. De rol van de Afro-Amerikaanse student in de Amerikaanse samenleving is heel anders dan die van een allochtone student in de Nederlandse samenleving doordat beide een andere historie kennen. Daardoor is het niet vreemd dat de theorie van ‘camouflaging’ niet één op één te herkennen is binnen dit onderzoek.

Door in aanraking te komen met personen buiten hun vertrouwde leefomgeving is terug te zien in de citaten dat de respondenten hun gedrag aanpassen: een vorm van ‘acting white’. Zij voelen aan dat ze met hun gedrag zoals zij dit vertonen binnen de peergroup niet uit de voeten kunnen binnen het onderwijssysteem. Dit is terug te zien in de samenvatting van het interview met Marionette.

Marionette is een leuke meid die momenteel het tweede jaar van de studie Facility Management volgt. Ze vertelt honderduit over haar drie beste vrienden (alle drie jongens) die zij ziet als familie. Haar hechte vrienden zijn van verschillende etnische afkomst: Marokkaans, Kaap-Verdiaans en half Nederlands/half Surinaams. Ze ziet deze vrienden dagelijks en heeft ze leren kennen op de middelbare school. Meestal gaan ze naar het eigen huis van één van die vrienden en kijken daar dan een beetje tv en drinken en kletsen wat. Lachend geeft ze aan dat ze als ze onder elkaar zijn regelmatig straattaal spreken. Volgens Marionette gaat dit automatisch. Het opleidingsniveau van haar vrienden varieert tussen mbo niveau vier en universiteit. Tegen haar vrienden kan ze gewoon zeggen dat ze een keer niet kan komen omdat ze toetsweek heeft, of iets voor project moet afmaken. Haar vrienden begrijpen dit en er worden verder geen

vervelende opmerkingen over gemaakt. Hooguit grapjes over 'nerd' zijn maar die maken ze over en weer als iemand schoolverplichtingen moet verkiezen boven met elkaar af te spreken.

In het interview geeft zij aan dat zij zich op school anders gedraagt dan bij haar vrienden of thuis. Bij haar vrienden vindt ze zelf dat ze losbandig is, lekker gek. Ze heeft bij haar vrienden een grote mond en praat bij hen makkelijk. Zelf geeft ze aan dat ze lekker direct zijn naar elkaar toe. Op school is dit anders, daar is ze rustig en netjes vindt ze zelf. Ze denkt zelf dat dit komt doordat ze toch een bepaalde indruk achter wil laten bij klasgenoten en docenten. Dat zij, ondanks haar donkere uiterlijk, toch ook gewoon normaal is, net als de rest van de klas. Ze heeft overigens nooit het idee gehad dat zij benadeeld werd vanwege haar afkomst, het gevoel van 'normaal doen' komt meer voort uit haar eigen onzekerheid. Ze merkt in de klas en in de omgang met veelal autochtonen docenten **dat zij van huis bepaalde Hollandse omgangsvormen, zoals zij die zelf noemt, niet kent of herkent**. Als voorbeeld geeft ze het solliciteren naar een stageplaats. Ze had heel veel brieven gestuurd en eigenlijk van geen enkel bedrijf iets terug gehoord. Achteraf hoorde ze dat het niet raar is, maar bijna normaal, dat als je geen reactie ontvangt van het bedrijf eens te bellen met het bedrijf. Niemand die haar dat verteld had, maar het bevestigt haar gevoel dat zij anders is dan autochtone studenten.

Ook probeert zij altijd goed op haar taalgebruik te letten in de klas: geen straattaalwoorden laten vallen in een gesprek. Nadenken over wat voor kleding ze naar school aantrekt doet ze ook: het moet wel netjes zijn en passen bij het beroep van Facility Manager. Onder netjes verstaat zij wat getypeerd kan worden als 'hockeymeisjes' kleding: nette broek, instappers en een blouse. Zelf geeft ze aan dat de kleding die ze nu aan heeft heel anders is dan haar bling-bling stylo kleding met Kaap-Verdiaanse accenten voor in het weekend. **Zij is zich bewust van het feit dat zij zich anders voordoet op school dan bij haar vrienden of thuis**. Zou ze dit niet doen dan zou ze zich minder prettig voelen op school, alsof ze een beetje buiten de boot valt.

Het interview met Marionette laat zien dat zij het proces van 'acting white' ervaart op een lichte manier en ook uitvoert door haar kledingstijl bijvoorbeeld aan te passen. Meerdere successtudenten gaven aan dat zij zich realiseren dat zij anders zijn dan autochtone studenten. Ze voelen aan dat zij bijvoorbeeld informatiekapitaal missen, of zaken die vanzelfsprekend zijn voor autochtonen niet oppikken. Zie hieronder nog een aantal voorbeelden:

"Ik vind het nog steeds wel eens moeilijk om in discussie te gaan met een docent. Ik heb thuis geleerd dat je ouderen moet respecteren. Thuis ga ik nooit de discussie aan, op school inmiddels wel. Dat hoort nu eenmaal hier." (Illyeas, successtudent)

“Mijn moeder ziet graag dat ik wat traditioneler gekleed zou gaan.. Een hoofddoek zou dragen bijvoorbeeld. Maar dat wil ik nog niet. Dan val ik hier helemaal op. Ik houd het liever bij H&M (lacht)” (Suheyla, successtudent)

De respondenten van allochtone afkomst bewegen zich tussen twee werelden: thuis en in de leeromgeving. Zij geven zelf aan dat het redelijk makkelijk gaat: ze zijn al van jongs-af-aan gewend dat het er thuis anders aan toe gaat dan op school, of op een sportvereniging. Zij ervaren het ook niet als een last, maar juist als een voordeel. Zij zijn gewend zich aan te passen en dit levert bijvoorbeeld tijdens stages of studeren in het buitenland een voordeel op. Het enige puntje waar ze soms wat moeite mee hebben is het gemis aan informatiekapitaal en/of het kennen van de ongeschreven regels van bijvoorbeeld het solliciteren naar een stageplek of het regelen van studiefinanciering. Naarmate ze langer in een klas zitten wordt dit overigens ook opgevangen door autochtone klasgenoten die hen meer op sleeptouw nemen naar bijvoorbeeld borrels. De allochtone respondenten hebben ook wat meer moeite een netwerk van professionals op te bouwen, wat handig is voor het zoeken van een stageplek bijvoorbeeld. Klasgenoten helpen hen daarbij op weg door ze mee te nemen naar borrels en netwerklunches en uit te leggen hoe het er daar aan toe gaat en hoe je contacten legt op zulke bijeenkomsten. Na een paar maanden op de opleiding rond te hebben gelopen worden de respondenten zelf ook mondiger en vragen zij meer aan docenten en studenten.

4.4.2 Het studiekeuzeprocess na de basisschool

Eerder al werd aangegeven dat het voor iedere respondent een prestatie an sich is dat zij studeren aan het HBO. Uit de analyse van de interviews kwam naar voren welke stappen deze respondenten hebben genomen om dit niveau te bereiken. In veel gevallen is het traject al begonnen na de basisschool: de keuze voor de middelbare school wordt aangegeven als doorslaggevend voor het succes van de respondent. Door bewust een middelbare school te kiezen buiten hun woonwijk, of een ‘witte’ middelbare school in hun woonwijk hebben de respondenten de eerste stap genomen om zich los te maken van de cultuur in de concentratiewijk. Ook de keuze voor de Hogeschool Rotterdam is bewust gemaakt: veel respondenten gaven aan geen opleiding bij de Inholland te willen volgen omdat daar zoveel ‘buitenlanders’ studeren en de hogeschool slecht staat aangeschreven.

Het volgende kan geformuleerd worden als antwoord op deelvraag vier: de successtudent hanteert niet de strategie ‘camouflaging’ zoals beschreven wordt in de theorie binnen de peergroep. De vriendengroep accepteert het studiesucces van de respondent. Wel laten de

successtudenten een vorm van 'camouflaging' zien binnen de opleiding door hun achtergrond naar klasgenoten toe als het ware te camoufleren.

Het proces van 'acting white' zoals beschreven wordt Fordham & Ogbu is ook terug te zien onder de successtudenten. In de beantwoording van deze deelvraag is er een groot raakvlak met Mcnamara Horvat en Lewis (2003) die stellen dat deze strategieën niet altijd een negatieve klank hoeven te hebben, maar vooral een proces zijn om te leren leven tussen twee werelden: die van de peergroep en die van de schoolomgeving. Daarnaast beginnen respondenten al op jonge leeftijd met het zich los maken van hun wijk en vergroten zij hiermee de kansen op studiesucces op latere leeftijd.

5. Conclusie en discussie

Naar aanleiding van de resultaten worden in dit hoofdstuk conclusies getrokken. Er zal antwoord worden gegeven op de centrale vraagstelling van het onderzoek. Ook wordt er stil gestaan bij de generaliseerbaarheid van het onderzoek en wordt er een reflectie gegeven op de theorie en het onderzoeksontwerp. Vanuit de generaliseerbaarheid en de reflectie op dit onderzoek worden er aanbevelingen gedaan voor vervolg onderzoek. Tot slot is er ruimte voor discussie over de rol van de peergroep en het gezin van herkomst van de student uit een concentratiewijk en de relatie van deze factoren op het studiesucces van een student.

5.1 Beantwoording centrale vraagstelling

In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal:

Wat is de rol van het gezin van herkomst en de peergroep in het studiesucces van een student?

Er kan worden geconcludeerd dat vooral het gezin van herkomst een belangrijke rol speelt in het studiesucces van de student. De peergroep heeft geen relatie met het studiesucces van de student. Er zijn geen negatieve invloeden vanuit het gezin van herkomst of de peergroep gevonden die leiden tot zelfuitsluiting van het Hoger Onderwijs.

De belangrijkste en meest opvallende conclusie uit dit onderzoek is dat de ouders van succesvolle studenten duidelijk meer betrokken zijn bij de opleiding van hun zoon of dochter. Binnen de geïnterviewde groep van succesvolle studenten is een verband gevonden tussen het gezin van herkomst en het studiesucces. Juist de gezinnen waarbij de moeder of vader in het buitenland een opleiding hebben afgerond, maar nu na immigratie naar Nederland op een lager niveau werken dan hun opleidingsniveau, stimuleren hun kinderen extra om succesvol te zijn binnen het onderwijs. **Geconcludeerd kan worden dat de sociale daling die deze ouders hebben doorgemaakt op het gebied van onderwijsniveau en werk de stimulans is om er voor te zorgen dat hun kinderen net zo, of eigenlijk meer, succesvol zullen worden dan zij. Deze ouders maken bij hun zoon of dochter duidelijk dat onderwijs de sleutel tot succes is in de maatschappij.** Deze ouders hebben duidelijk geïnvesteerd in de toekomstkansen van hun kinderen door te emigreren naar Nederland en hier op een lager werkniveau aan de slag te gaan.

Opvallend is dat de ouders van succesvolle studenten zich meer betrokken voelen bij de opleiding van hun kind. De ouders van succesvolle studenten zijn bijvoorbeeld ook meer betrokken bij de studiekeuze van hun zoon of dochter. Vooral de allochtone ouders met een hoge opleiding stimuleren hun kinderen om een meer traditionele opleiding te kiezen die een investering is voor de toekomst. Ouders van studiestakers zijn minder betrokken bij de opleiding van hun kind en bemoeien zich ook niet of nauwelijks met de studiekeuze. Onder alle respondenten was er sprake van een gebrek aan informatiekapitaal: de ouders kunnen slecht voorzien in de informatiebehoefte van hun kind. De respondenten moeten alles op het gebied van het aanvragen van studiefinanciering, inschrijving bij de opleiding enzovoort zelf regelen. Sommige roepen hierbij de hulp in van oudere broers of zussen.

De peergroups van de respondenten bestaan uit een mix van etniciteiten. Ook is het opleidingsniveau binnen de peergroups divers. Over het algemeen staan de peergroups positief tegenover het volgen van onderwijs. Opvallend is wel dat de peergroups de respondent geen beweegredenen geven om wel of niet succesvol te zijn binnen het onderwijs, ondanks het feit dat onderwijs wel belangrijk wordt gevonden. De vrienden geven geen kritisch oordeel over het volgen of het staken van een opleiding. Vrienden uit de peergroup zijn bijvoorbeeld ook niet kritisch op een gekozen opleiding: ook al weten ze niet zo goed wat een opleiding inhoud die een respondent volgt, zijn/haar vrienden steunen hem/haar. Hiermee wordt duidelijk dat de peergroup eigenlijk geen relatie heeft met het studiesucces van de respondent. Er is geen dwang om te stoppen met onderwijs, of juist om onderwijs te volgen. Binnen de peergroup is er wel een beeld over onderwijs, maar onderwijs heeft geen prioriteit. Uit de analyse komt naar voren dat het staken van een studie een vrije keuze is van een respondent. Veelal stopt een respondent omdat de opleiding toch niet leuk blijkt te zijn: het past niet bij hun toekomstbeeld.

In dit onderzoek is er ook bekeken welke beweegredenen de peergroup vanuit de straatcultuur kan hebben om negatief tegenover het volgen van onderwijs te staan. Uit de analyse kwam duidelijk naar voren dat de peergroups de straatcultuur meer beleven als een jeugdcultuur dan als een levensbeschouwing. Het is een trend die je ontgroeit als je uit de adolescentie komt. Straattaal is een begrip wat hen niet onbekend is, maar ze realiseren zich ook dat deze taal niet gebruikt kan worden in de schoolbanken of in het bedrijfsleven. De respondenten gaven ook aan dat zij zich verder niet conformeren met de snelle bling-bling levensstijl die toebehoort aan de straatcultuur.

Ook dragen de normen en waarden van de peergroup niet bij tot zelfuitsluiting van onderwijs. De reden dat respondenten hun studie staken varieert van redenen dat zij het te theoretisch vinden tot aan het feit dat ze geen motivatie meer hebben om te studeren, of de opleiding toch niet is wat zij er van hadden verwacht. De leeromgeving wordt eigenlijk door alle respondenten als positief ervaren. Een aantal allochtone respondenten had soms wel het gevoel dat autochtonen medestudenten werden voorgetrokken door docenten, en zij ervaren soms problemen met het vinden van een stage. Nergens kwam echter naar voren dat er een negatief gevoel vanuit de leeromgeving kwam, wat kan bijdragen aan de keuze om de opleiding te staken (zelfuitsluiting). Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de leeromgeving niet bijdraagt aan het proces van zelfuitsluiting.

Succesvolle respondenten vertonen de strategie 'camouflaging' niet zoals het wordt verwoord in de theorie. Hun vrienden zijn op de hoogte van hun schoolprestaties en zij schamen zich hier niet voor. Echter is er wel een vorm van 'camouflaging' maar dan richting de studiegenoten. Veel respondenten verbergen hun thuissituatie voor studiegenoten. De succesvolle respondenten vertonen wel een vorm van 'acting white' zoals beschreven door Fordham en Ogbu. Binnen de schoolomgeving vertonen deze studenten vaak ander gedrag dan bij vrienden of thuis. De studenten zijn in de leeromgeving wat stiller dan binnen de peergroup, ze kijken iets meer de kat uit de boom. Deze respondenten merken dat zij 'anders' zijn en zich moeten conformeren naar de normen en waarden van de schoolomgeving. Voor iedere respondent is het een prestatie op zichzelf dat het HBO bereikt is, gezien het feit dat zij afkomstig zijn uit een concentratiewijk. Een strategie van de respondenten om toch succesvol te zijn begint al op jonge leeftijd. Na de basisschool wordt er bewust gekozen voor een 'witte' middelbare school of een middelbare school buiten de woonwijk om zich zo te onttrekken van de cultuur van de wijk.

Eerder in dit onderzoek kwam al naar voren dat de peergroup geen relatie heeft met het proces van zelfuitsluiting door de respondent van het onderwijs. Zowel de succesvolle respondenten als de studiestakers hebben dezelfde achtergrondkenmerken, maar toch stopt de ene respondent wel met de opleiding en de andere niet. In dit onderzoek zijn de factoren van gezin en peergroup onderzocht en uitgesloten. Uit niets bleek dat de groep stakers op een andere manier naar onderwijs kijkt, meer negatieve woorden horen over onderwijs vanuit de peergroup of andere (nadelige) strategieën hanteren die hun keuze om te stoppen met studeren bepalen.

De beantwoording van de centrale vraagstelling kan als volgt worden samengevat: er is samenhang tussen het gezin van herkomst en het studiesucces van de respondent. De normen en waarden van de peergroep en de schoolomgeving dragen niet bij aan het proces van zelfuitsluiting van de respondent die de studie staakt. Het studiesucces van de respondent begint al op jonge leeftijd: door bewust te kiezen voor een middelbare school onttreken zijn zich van de cultuur in hun wijk. Ook hanteren de succesvolle respondenten een strategie (acting white) om zich staande te houden binnen de schoolomgeving en passen zij het begrip 'camouflaging' andersom toe: niet gericht op de thuisomgeving maar op de schoolomgeving.

5.2 Generaliseerbaarheid van het onderzoek

De combinatie van theoriegebruik en het onderzoeksontwerp heeft er toe bijgedragen dat er nu inzicht is in de relatie tussen het gezin van herkomst en de peergroep in het studiegedrag van een eerste jaar HBO student. Dit onderzoek heeft opgeleverd dat de succesfactor van een student gevonden kan worden in de steun vanuit het gezin van herkomst. In dit onderzoek is aangetoond dat een sociale daling op het gebied van onderwijs- en werkniveau van ouders bijdraagt aan een positief studieresultaat. Deze sociale daling is een motivatie voor ouders om hun kind te stimuleren te presteren binnen het Hoger Onderwijs. Daarnaast is vastgesteld dat de peergroep en de straatcultuur weinig tot geen drijfveren bieden aan de respondent om de studie te staken.

Het is aannemelijk dat deze conclusie ook geldt voor Rotterdamse studenten binnen het wetenschappelijk onderwijs, en wellicht ook voor leerlingen van MBO niveau 4. Echter kan dit niet zonder verder onderzoek verondersteld worden omdat deze onderzoeksgroep te klein was om invloeden en/of effecten te bepalen voor een grotere groep. Het onderzoek heeft een waardevolle substantiële theorie opgeleverd, maar de generaliseerbaarheid van dit onderzoek is alsnog beperkt. Deze theorie gaat maar op voor een kleine groep studenten, afkomstig uit een concentratiewijk in Rotterdam en studierend aan de Hogeschool Rotterdam. Deze theorie gaat voornamelijk alleen op aan studenten die voldoen aan deze criteria. Verder onderzoek zal nodig zijn om een formele theorie op dit gebied te kunnen formuleren.

5.3 Reflectie op theorie en onderzoeksonwerp

De combinatie van verschillende theorieën en verschillende begrippen die samenhangen met de vraagstelling is succesvol gebleken voor dit onderzoek. Er zijn verschillende theorieën gezocht voor het onderwerp studiesucces en straatcultuur en specifieke theorieën voor de peergroep en het gezin van herkomst.

Opgemerkt moet worden dat er een kanttekening kan worden geplaatst ten aanzien van het cyclische iteratieve proces van dit onderzoek. Er zijn alleen veranderingen doorgevoerd in de theorie, maar niet in de dataverzameling. De thema's zoals vooraf opgesteld, zijn in dit onderzoek allemaal gebruikt. Het cyclische iteratieve proces is daarom niet helemaal doorlopen, maar slechts gedeeltelijk (Baarda et al, 2005). Er is theorie toegevoegd aan de hand van de dataverzameling, maar er zijn geen aanpassingen in de dataverzameling doorgevoerd aan de hand van de bevindingen. Aan deze scriptie is onder andere het concept van Veenman (1996) toegevoegd over het begrip informatiekapitaal. Ook is later de theorie van Wacquant (2007) aan het theoretisch kader toegevoegd.

Het onderzoeksonwerp was succesvol. De afgenomen interviews hebben informatie opgeleverd die bruikbaar was voor het onderzoek. Gedurende het onderzoek is de probleemstelling nog wel verhelderd: in eerste instantie was deze abstract en ingewikkeld maar gedurende het onderzoek kreeg de onderzoeker een beter idee om de probleemstelling korter, bondiger en vooral helder te presenteren.

De topiclist en de vragenlijsten bleken functioneel. De topiclist is na de eerste drie interviews nog enigszins aangescherpt. Na deze wijzigingen bleek de topiclist te voldoen. De interviews met de succesvolle respondenten verliepen makkelijk, en vrijwel vanzelf. De interviews met de studiestakers waren soms wat stroever: als er werd door gevraagd over waarom zij onderwijs belangrijk vinden konden ze geen duidelijk antwoord geven. Het werd ook bij een aantal studiestakers niet goed duidelijk of ze op een later tijdstip weer wilde gaan studeren. Dit impliceert dat een aantal studiestakers een maatschappelijk gewenst antwoord geeft door wel aan te geven dat onderwijs belangrijk is, maar er zelf niet aan deel nemen. Voor vervolgonderzoek is het interessant om deze groep langer te volgen, om te zien of in een later stadium hun mening over onderwijs wordt bijgesteld en of deze groep überhaupt nog een opleiding gaan afronden.

5.4 Aanbevelingen vervolgonderzoek

In de voorgaande paragrafen is de generaliseerbaarheid van het onderzoek besproken en is er een reflectie gegeven op het onderzoeksontwerp en de theorie. Hieruit kunnen aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gevormd. In dit onderzoek is er zuiver onderzoek gedaan naar de invloed van het gezin van herkomst en de peergroup van een student op de beslissing om de studie te staken en welke factoren meespelen bij een succesvolle student. In dit onderzoek is er alleen gekeken naar HBO studenten van verschillende opleidingen. Interessant is de vraag of het mechanisme van sociale daling van ouders bij successtudenten ook speelt binnen het wetenschappelijke onderwijs. En in dit onderzoek is er geen bewuste keuze gemaakt tussen allochtone of autochtone studenten. Er is geselecteerd op concentratiewijk. Hierdoor is een mix van allochtonen en autochtonen geïnterviewd. Interessant zou zijn als verschillende etniciteiten op dit onderwerp met elkaar zouden worden vergeleken.

Een andere mogelijkheid voor vervolgonderzoek is om nog dieper in de peergroup en de keuzes van een studiestaker te duiken. Veel studiestakers gaven aan dat zij onderwijs belangrijk vinden, maar konden niet concreet beantwoorden wanneer en of zij weer terug zouden keren in het onderwijs. Op papier zijn zij een studiestaker, maar zij zien het zelf meer als een pauze die ingelast wordt. Interessant zou zijn om deze groep studiestakers nog langer te volgen om te zien in welke mate de peergroup en het gezin van herkomst uiteindelijk een rol speelt in het beeld over onderwijs.

5.5 Discussie

In deze scriptie is binnen het theoretisch kader aandacht besteed aan onder andere de verhouding van de peergroup op het staken van de studie door een eerste jaar student. Ook de rol van het gezin van herkomst is in dit onderzoek meegenomen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat vooral de ouders een belangrijke factor zijn in het studiesucces van hun kind binnen het HBO en dat vrienden of de leeromgeving hier weinig tot geen zeggenschap in hebben. Om achter het daadwerkelijke besluit van de keuze om een studie te staken te komen zal er onderzoek moeten worden uitgevoerd op micro niveau, en zal een groep studenten en langere tijd bestudeerd moeten worden.

Voor mijn werk als docent op de Hogeschool Rotterdam zijn de uitkomsten van dit onderzoek goed bruikbaar. Al langere tijd wordt er geprobeerd om studenten een zo goed mogelijke start te

geven aan het begin van het studiejaar. Een onderdeel van dit proces is het voeren van zogenaamde startgesprekken vooraf aan de start van het eerste schooljaar met studenten. Nu bekend is hoe belangrijk de het gezin van herkomst is op het studiesucces van de student kan er in de gesprekken ook extra aandacht aan dit onderwerp worden besteed. Er kunnen extra hulpmiddelen zoals doelgroepenmentoraat en coaching worden aangeboden. Ook kan er additionele aandacht worden besteed binnen Studieloopbaancoaching aan aspecten die samenhangen met het begrip informatiekapitaal om studenten met allochtone ouders en/of die afkomstig zijn uit een concentratiewijk beter te kunnen ondersteunen. Dit biedt studenten de ruimte om meer aandacht te besteden aan hun studie.

Studenten worden momenteel door velen afgeschilderd als lui en soms zelfs talentloos omdat zij een studie niet afronden. Naar aanleiding van dit onderzoek kan de vraag worden gesteld of dit beeld wel terecht is. Zeker met het oog op de succesvolle respondenten kan ervan uitgegaan worden dat er talent te vinden is onder de respondenten en hun ouders. Echter wordt er altijd vooral aandacht besteed aan de negatieve groep: de studiestakers. De vraag is waar de verantwoordelijkheid ligt om studenten die hun studie staken tot een minimum te beperken. Er moet niet vergeten worden dat studenten jongvolwassene zijn en op bepaalde vlakken hulp nodig hebben van hun ouders. Zoals in het verwerven van informatie rondom een studiekeuze. Wellicht ligt er een verantwoordelijkheid bij de overheid om ouders beter te informeren over hun aandeel en mogelijkheden, in het studiesucces van hun zoon of dochter. Dan krijgt nog meer talent de kans zich te ontplooien en een bijdrage te leveren aan de maatschappij.

Literatuurlijst

- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M, en Teunissen, J. (2005). Basiboek Kwalitatief Onderzoek. Groningen: Stenfert Kroese
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs
- Bourdieu, P. (1973). Cultural reproduction and social reproduction. In: R. Brown (red.), *Knowledge, education and social change* (p. 71-112), London: Tavistock.
- Centrum voor Onderzoek en Statistiek Rotterdam. Bezocht op 22 augustus 2010 via www.cos.rotterdam.nl
- Crul, M. (2001). *Succes maakt succesvol*. Amsterdam: Het Spinhuis
- Driessen, G. (2007). *'Peer group' effecten op onderwijsprestaties*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- El Hadioui, I. (2010). *De Straten-Generaal van Rotterdam*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Esch, van W. (2010). De kleur van het middelbaar beroepsonderwijs. *Een overzichtsstudie naar allochtonen in het mbo*. Expertise Centrum Beroepsonderwijs
- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research*. Londen: Sage publications
- Fordham, S & Ogbu, J.U. (1986). Black students' school success: coping with the "burden of 'acting white'". *The urban review*, vol 18, no 3, pp 176-206.
- Graaf, de D., Jong, de U., Van der Veen, I. (2006). Staken of switchen in het hbo: kunnen instellingen hun studenten behouden? *Tijdschrift voor het hoger onderwijs*. Jaargang 24, 4, p. 218-227
- Glaser, B., & Strauss, F. (1999). *The discovery of grounded theory*. New York: Aldine de Gruyter
- Hovdhaugen, E. en Aamodt P.O. (2009). Learning environment: relevant or not to students' decision to leave university? *Quality in higher education*, Vol. 15, No 2. 177-189.
- HBO-raad: uitval detail 2009. Verkregen op 22 oktober 2010 via http://www.hbo-raad.nl/hbo-raad/feiten-en-cijfers/cat_view/60-feiten-en-cijfers/63-onderwijs/70-uitval
- Jennissen, R. (2007). Allochtonen in het hoger onderwijs. *Demos, jaargang 22, nr. 7. 65-68*
- Jong U. de, Vendel. V, Hoekstra. P, (2002). Studie-uitval van studenten met een VWO-diploma: het doet er niet toe wie je bent, het gaat erom wat je doet. *Sociale Wetenschappen, jaargang 45, nr. 3.*
- Jong, J.D. de (2007). Kapot Moeilijk. Etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens.
- Kaldenbach, H. (2004). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Promotheus.
- Kloosterman, R., & Graaf, P.M. de (2009). Zittenblijven of afstromen? De relatie tussen sociaal milieu en keuzes in het voortgezet onderwijs voor drie cohorten leerlingen. *Mens en Maatschappij, 84(1), 6-28*
- McNamara Horvat E. & Lewis K.S. (2003). Reassessing the "burden of 'acting white'": The importance of peer groups in managing academic success. *Sociology of education*, vol. 76, No.4, pp. 265-280
- Ministerie van OCW: Afspraken G4/G5 (2009), Den Haag.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. London: Sage publications
- Project Evaluatie Meerjarenafspraken (2010). Factsheet met relevante gegevens voor het evaluatieonderzoek naar de meerjarenafspraken en het covenant-G5. Bestemd voor de Hogeschool Rotterdam
- Strijen, van F. (2008). *Van de straat*. De straatcultuur van jongeren ontrafeld. Amsterdam: SWP
- Tinto, V. (1993). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*, 2nd ed. Chicago: University of Chicago.

- Veenman, J. (1996). *Keren de kansen? De tweede generatie allochtonen in Nederland*. Van Gorcum en Comp b.v. Assen.
- Wacquant, L. (2007). *Urban Outcasts A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge:Polity Press
- Wayne, T & Webber, D.J (2009). Choice at 16: school, parental and peer group effects. *Research in Post-Compulsory Education*, 14:2, 119 - 141
- Willis, P. (1977). Learning to labour. How working class kids get working class jobs.
- WRR (2009) *Vertrouwen in de school Rapporten aan de regering nr. 83*, Amsterdam: Amsterdam University Press

Bijlagen

Bijlage 1. Interviewtopiclijst

Een topiclijst wordt gebruikt bij gedeeltelijk gestructureerde interviews en is een lijst met onderwerpen die in het interview ter sprake moeten komen. De topiclijst vormt de basis voor de vragenlijst voor de interviews. De topiclijst vloeit voort uit de geformuleerde deelvragen.

Achtergrondinformatie respondent

- Leeftijd, geboorteplaats, nationaliteit respondent
- Vooropleiding respondent
- Postcode van wijk waar student is opgegroeid/woonachtig

Deze informatie zal achteraf aan de student gevraagd worden

De peergroup

- Opvattingen peergroup over onderwijs
- Aanwezigheid van straattaal binnen de peergroup
- Gedragsuitingen, kledingstijl, muziekkeuze binnen de peergroup
- Toekomstbeeld
- Invloed op studiekeuze

Het gezin van herkomst

- Onderwijsniveau van ouders
- Opvattingen ouders over onderwijs
- Opvattingen ouders over het staken van de studie
- Opvattingen over de peergroup/vrienden
- Steun vanuit huis
- Invloed op de studiekeuze

De leeromgeving

- Oriëntatie op de studie
- Mate van participatie in het onderwijs
- Omgang met klasgenoten
- Omgang met docenten

Successtudenten (deze onderwerpen zullen alleen bij de succesvolle studenten worden gebruikt, hier is ook een aparte vragenlijst voor geformuleerd)

- Verschil in gedragsuiting binnen peergroup / onderwijsinstelling.
- Belang van onderwijs
- Toekomstbeeld

Bijlage 2. Vragenlijst interview 1

De peergroup

1. Hoeveel hechte vrienden heb je, en hoe belangrijk zijn deze vrienden voor jou?
2. Hoe vaak zie jij je vrienden?
3. Waar ontmoet jij je vrienden?
4. Welke activiteiten doen jullie samen?
5. Komen je vrienden uit dezelfde wijk als jij?
6. Spreken jullie een 'eigen' taal (straattaal)?
7. Aan welke kledingstukken, uitdrukkingen (taalgebruik) kan ik jouw vriendengroep herkennen?
8. Vind je onderwijs belangrijk? En delen je vrienden deze mening?
9. Hoeveel vrienden zijn gestopt met hun opleiding?
10. Hoeveel vrienden werken / hebben een uitkering?
11. Wat vinden je vrienden er van dat jij een hbo opleiding volgt?
12. Wat vind jij van mensen die met hun studie stoppen?
13. Wat is je toekomstbeeld?
14. Gedraag jij je bij je vrienden hetzelfde als in de klas?
15. Is geld belangrijk voor je vriendengroep?

Het gezin van herkomst

1. Vinden je ouders het belangrijk dat je een opleiding volgt?
2. Wie helpt jou met het maken van huiswerk?
3. Wie betaalt je opleiding / boeken e.d.?
4. Leer jij je ouders over ontwikkelingen in de maatschappij of leer jij van je ouders? (digi D, openbaar vervoer, inschrijven bij school e.d.)?
5. Ben je thuis hetzelfde als op school qua gedrag?
6. Gaan je broers/zussen naar school?
7. Hebben je ouders je geholpen bij het kiezen van een opleiding?
8. Kennen je ouders je vrienden?

De leeromgeving

1. Hoe heb je de keuze gemaakt voor deze opleiding/hogeschool?
2. Wie heeft je geholpen bij deze keuze?
3. Wat vinden je vrienden van deze keus?
4. Wat vinden je ouders van deze keus?
5. Voel jij je welkom binnen je opleiding?
6. Vind jij dat er verschil is in hoe er wordt omgegaan met allochtonen of autochtonen studenten door docenten?
7. Wat vind je van de regels binnen de opleiding?
8. Wat vind jij van de omgang tussen docenten en studenten?
9. Is er op school de ruimte om je zelf te zijn: kleding te dragen die jij wilt, bepaalde taaluitdrukkingen te gebruiken?

Bijlage 3. Vragenlijst interview 2

De peergroup

1. Hoeveel hechte vrienden heb je, en hoe belangrijk zijn deze vrienden voor jou?
2. Hoe vaak zie jij je vrienden?
3. Waar ontmoet jij je vrienden?
4. Welke activiteiten doen jullie samen?
5. Komen je vrienden uit dezelfde wijk als jij?
6. Spreken jullie een 'eigen' taal (straattaal)?
7. Aan welke kledingstukken, uitdrukkingen (taalgebruik) kan ik jouw vriendengroep herkennen?
8. Vind je onderwijs belangrijk? En delen je vrienden deze mening?
9. Hoeveel vrienden zijn gestopt met hun opleiding?
10. Hoeveel vrienden werken / hebben een uitkering?
11. Wat vinden je vrienden er van dat jij een hbo opleiding volgt?
12. Wat vind jij van mensen die met hun studie stoppen?
13. Wat is je toekomstbeeld?
14. Gedraag jij je bij je vrienden hetzelfde als in de klas?
15. Is geld belangrijk voor je vriendengroep?

Het gezin van herkomst

1. Vinden je ouders het belangrijk dat je een opleiding volgt?
2. Wie helpt jou met het maken van huiswerk?
3. Wie betaalt je opleiding / boeken e.d.?
4. Leer jij je ouders over ontwikkelingen in de maatschappij of leer jij van je ouders? (digi D, openbaar vervoer, inschrijven bij school e.d.)?
5. Ben je thuis hetzelfde als op school qua gedrag?
6. Gaan je broers/zussen naar school?
7. Hebben je ouders je geholpen bij het kiezen van een opleiding?
8. Kennen je ouders je vrienden?

De leeromgeving

1. Hoe heb je de keuze gemaakt voor deze opleiding/hogeschool?
2. Wie heeft je geholpen bij deze keuze?
3. Wat vinden je vrienden van deze keus?
4. Wat vinden je ouders van deze keus?
5. Voel jij je welkom binnen je opleiding?
6. Vind jij dat er verschil is in hoe er wordt omgegaan met allochtonen of autochtonen studenten door docenten?
7. Wat vind je van de regels binnen de opleiding?
8. Wat vind jij van de omgang tussen docenten en studenten?
9. Is er op school de ruimte om je zelf te zijn: kleding te dragen die jij wilt, bepaalde taaluitdrukkingen te gebruiken?

Successtudenten

1. Ben je op school anders dan bij je vrienden?
2. Maak je altijd huiswerk? En vertel je dit eerlijk als je vrienden er naar vragen?
3. Waarom vind je een opleiding belangrijk?
4. Waarom denk je zelf dat jij wel succesvol bent binnen je opleiding en anderen het niet redden?
5. Wie is je voorbeeld?